1951

NR. 10-11

KARYS

45 c.

JAU 8-TI METAI KAI VISI KLAUSO —

"LIETUVOS ATSIMINIMŲ"

RADIJO VALANDŲ

Šeštadieniais, 4:45—5:30 p. p.

Stotis WEVD—1330 kil. 5000 W.

JOK. J. STUKAS

1264 White St. Hillside, N. J.

Tel. WAverly 6-3325

SAVI, PAS SAVUOSIUS!

IMIGRACIJA Į ŠIAURĖS AMERIKĄ

Kanada įsileidžia imigrantus iš visų šalių be kvotos, jeigu kvietėjas Kanadoje parūpina darbo ir buto garantijas. Tas garantijas parūpina ir kitus įvažiavimo dokumentus į Kanadą sutvarko

Jonas J. Juškaitis

Teisinės - Kalbinės Pagalbos Biuras

907 Dundas St. West, Toronto 3, Ontario, Canada

Telefonas — PLaza 4880

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA

Susivienijimas Lietuvių Amerikoje

Susivienijimas Lietuvių Amerikoje yra didžiausia lietuvių organizacija. Tai lietuvių brolybės fraternalė organizacija. SLA trokšta dar daugiau gerų lietuvių suvienyti broliškais ryšiais vienon didelėn ir gražion šeimon.

Susivienijimo kuopos randasi visuose didesniuose miestuose Amerikoje ir Kanadoje.

Apsidrausti galima nuo $100.00 iki $5,000.00.

Ligoje pašalpa savaitėje mokama $9.00 ir $12.00.

Įstojimo į apdraudą mokėti nereikia. Daktarui už egzaminavimą apmoka Susivienijimas.

Kreipkitės į vietinę kuopą arba į Centrą, adresuodami:

Lithuanian Alliance of America

307 West 30th Street, New York 1, N. Y.

ŠIAME NUMERYJE:

V. SIDZIKAUSKAS
POLITIKA IR JĖGA
*
ALG. GIEDRIUS
VYTAUTAS DIDYSIS ĮPAREIGOJA MUS
*
J. CICĖNAS
"SMOGIAMASIS BŪRYS PASIRENGĘS ŽVALGYBON"
*
S. F. C. ALGIS ZENKUS
ŽYGIS Į SEOULĄ
*
PLK. A. URBONAS
LIETUVOS VIET. RINKTINĖ 1944 M.
*
DR. INŽ. J. VĖBRA
ATOMINIAI VARIKLIAI
*
MŪSŲ VYRAI KOREJOS FRONTE
*
A. M. KATILIŠKIS
Ž M O N A
*
MŪSŲ ŽUVUSIEJI IR MIRUSIEJI
*
VLADAS RAMOJUS
MŪŠOS KAUTYNĖS
*

Viršelyje: Vytauto Didžiojo paminklas Lietuvos Karo Mokyklos skvere, Vyt. Maželio nuotrauka.

Šis nr. — 28 psl. ir viršelis, 20 iliustracijų. Kaina — 45¢.

Kitame numeryje pradedame spausdinti vieno lietuvio kario išgyvenimus: "Nuo Lietuvos iki Indokinijos."

KARIO reikalaukite knygynuose, kioskuose, krautuvėse arba tiesiai iš mūsų administracijos: **680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.**

Išsirašykite **KARĮ** š. m. antrajam pusmečiui — $2.50.

LITERATŪROS ŽURNALAS

G A B I J A

išėjo iš spaudos

96 psl. Kaina $1.00

Savo raštus spausdina mūsų žymieji rašytojai

G A B I J A

340 Union Ave., Brooklyn 11, N. Y.

KU biblioteka

093 00523450 1

KARYS

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Redaguoja: kpt. Sim. Urbonas, Br. Aušrotas ir St. Butkus. VYR. REDAKTORIUS KPT. SIM. URBONAS. Leidžia—leidykla KARYS. Prenumerata: metams 4 dol., pusm.—2,50 dol., atsk. nr. 45c. Adresas: redakcijos—156 Steamboat Rd., Great Neck, N. Y., administracijos—680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y. Spausdinamas Tėvų Pranciškonų spaustuvėje, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

THE WARRIOR

magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly by "KARYS", 680 Bushwick Avenue, Brooklyn 21, N. Y. Subscription $4.00 per year. Single copy 45 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y. EDITORIAL OFFICE: 156 Steamboat Road, Great Neck, L. I., N. Y.

Nr. 10-11 (1269-70) 1951 M. RUGPIŪTIS-RUGSĖJIS/AUGUST-SEPTEMBER ĮSTEIGTAS 1919 M.

POLITIKA IR JĖGA

V. SIDZIKAUSKAS

Nuo to laiko, kai organizuoti žmonių junginiai pradėjo sąmoningai tvarkyti savo santykius su kaimyniniais ir kitais žmonių junginiais, jėga talkino politikai, o politika rėmėsi jėga. Santykį tarp politikos ir karo vienas didžiausių buv. Prūsijos karinių autoritetų ir filosofų taip nusakė: "Karas yra politikos tęsimas, tik kitomis priemonėmis". Kai valstybės vyrai ir diplomatai "prilipa liepto galą", ginčo sprendimas atiduodamas karo vadams. Karinės jėgos pavartojimas tautinėms aspiracijoms įgyvendinti ir tarptautiniams ginčams išspręsti tebėra ir šiandien ultima ratio. O juk būta pastangų — ir tai gana didelių — santykiuose tarp valstybių pažaboti jėgą, pajungti ją teisei, kaip kad, laikui einant, buvo padaryta santykiuose tarp individų valstybės viduje. Tik, deja, šiuo požiūriu žmonija ne tik kad nėra padariusi pažangos po gana žymių Pirmojo pasaulinio karo laimėjimų, bet greičiausiai yra davusi geroką šuolį atgal.

Pirmoji ir antroji Haagos Taikos Konferencijos, įvykusios 1899 ir 1907 metais, karo dievaičio nuvainikuoti dar nedrįso, bet jo sauvalę žymiai aprėžė: nustatė kariaujantiems privalomas taisykles, okupanto teises ir pareigas, bandė patį karą kiek galint suhumaninti. Politiniams ir teisiniams ginčams tarp valstybių spręsti buvo įkurtas nuolatinis Arbitražo Teismas Haagoje. Amerikiečių pinigais buvo pastatyti Olandų sostinėje Taikos Rūmai. Žmonija tikėjosi artėjant tikrai taikos gadynei. Trečioji Taikos Konferencija nesusirinko, — sukliudė kilęs Pirmasis pasaulinis karas.

1914-18 metų karas turėjo būti paskutinis tos rūšies karas žmonijos istorijoje. Jungtinės Amerikos Valstybės ir jų vakarų sąjungininkai vedė jį obalsiu "karas karui". Todėl, sakytam karui pasibaigus, buvusioji iki tol anarchija tarpvalstybiniuose santykiuose buvo pakeista teisine tarptautine santvarka. Tautų Sąjunga turėjo laiduoti politinių ginčų išsprendimą, o Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Teismas Haagoje — teisinių; pagaliau, Tarptautinis Darbo Biuras Ženevoje turėjo rūpintis socialinės taikos įgyvendinimu. Karui buvo palikta tik viena siaura spraga: neskaitant sankcijų, kada tarptautinės institucijos nutarimu turi būti sudraustas agresorius, valstybė turėjo teisę pavartoti jėgą, tik praslinkus trims mėnesiams po Tautų Sąjungos Tarybos galutinos rekomendacijos. Tačiau tarptautinio policininko ar anstolio klausimas buvo kilęs ir 1919 m. Paryžiaus Taikos Konferencijoj. Tuomet susikirto dvi pažiūros. Prancūzai reikalavo suorganizuoti karinę pajėgą, kuri dabotų Tautų Sąjungos statuto nustatytą teisinę santvarką ir sudraustų neklaužadas, o Wilsonas ir Lloyd George'as įtikinėjo, kad tarptautinio policininko pareigas sėkmingai atliks Tautų Sąjungos sudarysimoji pasaulio **viešoji opinija.** Laimėjo angloamerikietiškoji pažiūra. Viso to pasėkoje Tautų Sąjunga buvo bejėgė sudrausti ir Lenkijos (Želigovskio) puolimą prieš Lietuvą, ir Japonijos agresiją Mandžūrijoj, ir Italijos agresiją Abisinijoj ir, pagaliau, sukliudyti Antrąjį pasaulinį karą.

Antrojo pasaulinio karo laimėtojai buvo kuklesni pažadais, sakyčiau, reališkesni. Jų 1941 m. paskelbtas Atlanto Charteris, kuriame jie pasisakė prieš teritorinius pakeitimus, padarytus prieš gyventojų valią, ir kuriame iškilmingai pa-

sižadėjo sudaryti sąlygas tautoms laisvai išsirinkti sau vyriausybes, kurios buvo svetimos jėgos sulikviduotos, po Teherano, Jaltos ir Potsdamo susitarimų buvo kaip ir padėtas į archyvą ir oficialių įstaigų labai retai ir labai nedrąsiai suminimas. O 1945 metais San Francisco priimtas Jungtinių Tautų Organizacijos charteris, su jo savotišku penkių didžiųjų valstybių direktoriatu, veto teise ir kitais negalavimais, tikrumoje yra žingsnis atgal, palyginus su Tautų Sąjungos statutu. Tiesa, jame yra numatyta, kad naujoji tarptautinė institucija turės savo žinioje karinę pajėgą, tarptautinio štabo vadovaujamą, kurios uždavinys bus saugoti charterio nuostatus ir priversti neklaužadas daboti tarptautinę santvarką ir rimtį, tačiau tatai iki šiol nėra įgyvendintina. Šiandien tarptautinio blogio šaltinis ir priežastis yra Stalinas ir visa Kremliaus klika, lygiai kaip prieškariniame laikotarpyje buvo Musolini, Hitleris ir jų pakalikai.

Raudona skraiste maskuotas Sovietų Rusijos imperializmas ir akiplėšiškas Maskvos pasišovimas ne tik kad nepasitraukti į Rusijos žemes, bet raudonosios armijos durtuvų pagalba pavergti ir dar laisve besidžiaugiančias tautas, sudarė pavojingą tarptautinę įtampą ir privertė laisvąjį pasaulį, ypač Jungtines Amerikos Valstybes, skubiai stiprinti savo karines pajėgas. Jėgai gali ir turi būti prieš pastatyta jėga. Ryškus to teigimo patvirtinimas — įvykiai Korėjoje.

Bet grįžkime prie mūsų lietuviškosios tikrovės. Pirmasis pasaulinis karas sudarė palankias sąlygas ir Lietuvos valstybei atsikurti: JAV prezidentas Wilsonas paskelbė teisę pavergtoms tautoms laisvai apsispręsti, ir abu svarbiausieji sujungtos Lietuvos ir Lenkijos valstybės dalintojai — carų Rusija ir Prūsijos valdoma Vokietija — buvo kare nugalėti. Tačiau neužteko paskelbti, kad atstatoma nepriklausoma Lietuvos valstybė. Reikėjo imtis skubių priemonių savai karinei pajėgai suorganizuoti. Kas būtų buvę su Lietuva, jei jos jauna ir menkai ginkluota, bet drąsi ir ryžtinga kariuomenė nebūtų kardu ir krauju Vilniaus 1918 m. vasario 16 d. akto įgyvendinusi, jei ji nebūtų sudorojusi Bermonto-Avalovo gaujų, nebūtų išvijusi giliai į Lietuvą įsibrovusių raudonosios armijos dalinių, jei ties Širvintais ir Giedraičiais ji nebūtų pastojusi kelio Želigovskio divizijoms? Jei mūsų karinės pajėgos tuo metu būtų buvusios didesnės, kitaip būtų buvę nutiestos Lietuvos ribos šiaurėje, rytuose ir pietuose. Pagaliau ir lietuviškasis pajūris su Nemuno žiotimis tik sukilusių mūsų brolių ginklu buvo sugrąžintas Lietuvai.

Lietuvių tauta ne be pagrindo užtat didžiavosi savo kariuomene ir šauliais, juos mylėjo, jiems lėšų nesigailėjo. Kariuomenė buvo labiausiai lepinama respublikos dukra. Po nepriklausomybės karų jos paskirtis buvo saugoti valstybės laisvę ir jos žemių neliečiamybę. 1939 m. pavasarį vienas tų laikų Lietuvos priešas akiplėšiškai pasikėsino į Lietuvos žemes ir atplėšė jų dalį, o sekančiais met. kitas istorinis Lietuvos priešas klastingai nužudė jos laisvę. Ir vieną ir kitą kartą Lietuvos kariuomenė buvo pastatyta į pasyvaus stebėtojo padėtį. Kai kas yra linkęs dėlei to mūsų kariams papriekaištauti. Ar toki priekaištavimai gali būti pateisinti ir ar jie turi pagrindo? Mano įsitikinimu — ne. Anų laikų mūsų ginkluotųjų pajėgų nuotaikas ryškiai simbolizavo tas vienišas sargybinis Lietuvos pajūryje, kuris atsisakė apleisti savo postą ir apsiginklavęs kulkosvaidžiu drįso pastoti kelią Hitlerio šarvuočiams, įžygiavusiems į Lietuvą iš Tilžės, arba 9 pėstininkų pulkas, kuris tragišką birželio 15 dieną kovos tvarkoje buvo išžygiavęs iš Marijampolės. Kad vienu ir kitu atveju mūsų karinės pajėgos nebuvo panaudotos, kalta ne kariuomenė, kuri be jokio abejojimo savo pareigą tėvynei būtų nesvyruodama atlikusi, o kalta politinė valstybės vadovybė ir, gal būt, vienas kitas mūsų kariuomenės vadų. Ar jie tuo metu pasielgė teisingai, ar padarė fatališką klaidą — spręs istorija.

Šiuo metu gyvename Lietuvos valstybės išlaisvinimo, jos suverenių teisių vykdymo atstatymo viltimi. Tiems įvykiams ruošiamės. Tačiau ir vėl, kaip ir 1918 metais, **tarptautiniai įvykiai sudarys tik sąlygas Lietuvai išsilaisvinti. O tikrasis išsilaisvinimas, visų lietuvių gyvenamų žemių apjungimas Lietuvos valstybėje, visų priešininkų kėslų atrėmimas — bus jau mūsų pačių, mūsų politinės išminties, mūsų diplomatinių sugebėjimų, o už vis labiau — mūsų karių ir kovotojų ryžtingumo ir pasiaukojimo darbas ir vaisius.** Kovingumo, ryžtingumo ir pasiaukojimo dvasia turi išlikti gyva mūsų kariuose. Visos laisvėje esančios mūsų tautos rūpesnis — **neleisti laiko ir pakitėjusio gyvenimo rūdims jos pakąsti, įžiebti ją visiems rytdienos kovotojams už Lietuvos laisvę.**

Tą misiją pasiėmė šiame krašte atgaivintasis KARYS. Gero jam vėjo.

VYTAUTO DIDŽIOJO DVASIA ĮPAREIGOJA MUS

ALGIMANTAS GIEDRIUS

Rūsčios rudeninės audros kaupiasi visos žemės padangėje. Žmogus-žvėris, atrodo, nutarė plienu ir ugnimi nusiaubti visas dar likusias laisvas pasaulio tautas. O tas laisvasis demokratinis pasaulis, drauge su pačia didžiąja galybe — Jungtinėmis Amerikos Valstybėmis — atsako: **pažiūrėsim . . .**

Šį atsakymą patvirtina 100 miliardų dolerių suma, skiriama JAV gynybos reikalams. Vien tiktai naujam "neįsivaizduojamam ginklui" skiriama 5 miliardai dolerių. O tas ginklas galįs sunaikinti visą civilizaciją...

Tokiomis aplinkybėmis ir nuotaikomis šiemet mes atsigręžiame į Vytauto Didžiojo asmenybę, Rugsėjo 8-sios proga. Kokios audros beužeitų, kaip mums ir visam pasauliui raudonasis Maskvos imperatorius begrąsintų, kokie baisingi ginklai šiame kare bepasireikštų, — **pagrinde lieka žmogus. Jis, jo dvasia, pasiryžimas ir ribų nežinąs pasiaukojimas bei idealizmas — yra galingesnis ir už atominius ar dar baisesnius ginklus, nes žmogus juos, o ne jie žmogų, išrado.**

Galingos senosios Lietuvos valstybės kūrėjo, didžiojo politiko ir karo vado — Vytauto Didžiojo — dvasia šiandien mus įpareigoja būti dvasios galiūnais, visų amžių lietuvio vardo vertais žmonėmis, būti neįsivaizduojama galybe, kuri anksčiau ar vėliau, bendroje talkoje su kitų tautų žmonėmis, sunaikins ir aną šėtono karalystę žemėje.

Tačiau — mūsų galybė tiktai vienybėje. Vienybė yra didelė jėga, reikalaujanti tačiau didelio solidarumo ir atsisakymo nuo asmeninių ar grupinių smulkmenų, bendrųjų reikalų labui. Vienybė yra stiprus moralinis ginklas. Šis ginklas juo labiau yra reikalingas tada, kada kiti medžiaginiai ginklai yra atimti arba išmušti iš rankų.

Šiandien, prisimindami ir pagerbdami mūsų istorijos milžino — Vytauto Didžiojo — figūrą, nors prabėgomis prisiminkime ir anuos didžiuosius istorinius vieningumo ir laimėjimų pavyzdžius, kurie ir dabar įpareigoja mus vieningai jungtis lemiaman žygin.

Kada prasidėjo Lietuvos didžiųjų kunigaikščių laikotarpis, jei ne tada, kai Mindaugas sujungė iki tol nevieningus mažuosius Lietuvos kunigaikščius?

Kas 1410 m. sutriuškino galingą kryžiuočių ordiną Žalgirio mūšyje, jei ne to pačio Vytauto Didžiojo apjungti lietuvių, lenkų, gudų, totorių ir čekų pulkai?

Kas iškovojo lietuvių tautai spaudos laisvę, jei ne vieningos mūsų žmonių pastangos, pradedant lietuviais inteligentais, ir baigiant mūsų knygnešiais ir škaplerininkais?

Kas privedė mūsų tautą prie Vasario 16-sios akto? Ar ne mūsų aušrininkai, varpininkai, sargininkai, viltininkai ir visa tauta, drauge su jais?

Kas padėjo 1919-1920 metais ginklu apginti tautos vyrų Vilniuje paskelbtą Lietuvos nepriklausomybę? Ar ne bendros, vieningos mūsų karių, savanorių, partizanų, šaulių ir visų mūsų žmonių pastangos?

Ar ne vieningos ir suderintos lietuvių, latvių ir lenkų karinės operacijos 1919 m. vasarą visai išstūmė rusų-bolševikų jėgas iš mūsų ir kaimynų kraštų?

Ar ne ta pati lietuvių ir latvių karinė vienybė suderintais veiksmais 1919 m. pabaigoje likvidavo vokiečių sugalvotą von der Golz'o ir Bermonto - Avalovo aferą Latvijoje ir Lietuvoje?

V. K. Jonynas

TARP TREMTIES PAREIGŲ

"Smogiamasis būrys pasirengęs žvalgybon"

J. CICĖNAS

Tai žodžiai iš parašo po šia nuotrauka, kuri buvo įdėta KARIO Nr. 6. Nuotrauka nuo laiko ir sąlygų bebaigianti blukti. Vyrų veidai nebeišskiriami. Kai žiūri—žiūri, laikas tirpsta, kaip žvakė išdegt bebaigdama, ir vėl atsiduri ties pirmųjų kovų už nepriklausomybę faktu:

"... parodykime, jog esame verti amžiais kovotos laisvės. Pakelkim žygį už Motiną Tėvynę, už Lietuvos Valstybę!"

Ir faktas lieka faktu, legendom ir tikrove, lyg nevystančiu vainiku apsuptu:

— Ano meto Lietuvis savo kartos pareigą tesėjo, žygį pakėlė, ir kėlėsi Lietuva, laisva ir visokeriopai kūrybai pati ta!

Va, vartau "Lietuvos Respublikos istoriją"

O kas, jei ne vieningumas ir laisvės troškimas buvo sujungę mus visus 1941 m. birželio 22-24 dienomis, sukilimo metu prieš sovietinius okupantus.

Kas, jei ne lietuvių tautos vienybės demonstracija įvyko 1943 m., kad buvo drąsiai pasipriešinta prieš nacių norą, įtraukti mūsų vyrus į esesininkų legioną? O kiek tokių legionų buvo davusios visa eilė kitų Europos tautų?

Pagaliau... Baisusis "pagaliau": ar ne vieninga, solidari, nežinanti žalingojo susiskaldymo, tuščių grupinių peštynių, ir nenorinti apie jas nė girdėti — šiandieninė kovojanti, kenčianti ir mūsų išlaisvinimo talkos akis pralaukusi Tėvynė Lietuva?...

Tad, viso pasaulio lietuviai, senieji išeiviai ir tremtiniai! Lietuvos išlaisvinimo politikos vairuotojai, demokratinių partijų vyrai, senime ir jaunime! Šios Vytauto Didžiojo Dienos proga sustokime kaip granito uola — petys į petį ir iš tyros širdies gelmių sugiedokime savo sieloje mūsų Tautos Himną, o jo paskutiniojo posmo žodžiai tebūna mums kelrodžiu į Lietuvos pergalę ir laisvę. Gi lietuvis karys didžiajam mūšyje dėl visų laisvės — tikrai atliks savo pareigą, kaip kad kukliam, narsiam, doram ir garbingam vyrui ją atlikti pridera.

(Boston, 1921 m.) Keleivio išleistą (nuo 1905 m. iki seimų įkarščio) ir tarp gausios dokumentinės medžiagos užtinku Lietuvos Armijos Generalio Štabo pranešimus iš mūšių su lenkais 1920 metais. Man ypač artimi šiedu pranešimai:

"Lapkričio 2 d.: Šiaurės kryptimi mūsų dalys kontratakomis vakar paėmė Giedraičius. Ežerėnų kryptimi lenkai paėmė Dūkštą".

"Lapkričio 27 d.: Ežerėnų (Zarasų) kryptimi lapkričio 25 d. lenkų 9-to pulko (trečios legionų divizijos) 3 kuopos atvyko į Salaką, apsiautė miestelį ir vėliau išplėšė".

Vilniaus kraštą užklupo naktis, trukusi iki 1939 m. spalio 28 d. Naktis, pralaužt bandyta kalėjimuose, areštuose, slaptomis mokyklomis, lietuviška spauda. Naktis, bandyta išversti iš skliautų, išversti mokytinio, valstiečio ir darbininko pečiais. Per tą pačią tėvų žemę nei iš šio nei iš to nusitęsė demarklinija, o iki 1923 m. ten tįsojo "niekieno žemė", "mirties žemė". Kas naktis, tai nauja žinia: ten ir ten apiplėšė, išžudė, išniekino. Siautė lenkai kariai, policija ir dvarininkai. Sunku pasakyti ir kas būt buvę, jei ne... "smogiamasis dalinys pasirengęs žvalgybon..."

Pas kadais skaičiusį lietuvį užtikau "Lietuvos Šaulių žodį broliams amerikiečiams", ir ten — irgi blunkanti — nuotrauka: "Šiaudinio būrys sėkmingai baigia kovą. Atvadavę N. kaimą, šauliai kulkomis palydi lenkus".

Šiaudinis (kilęs nuo Daugeliškio, Švenčionių apskr.) į lenkų terorą (iš dalies savo iniciatyva ir savo rizika) atsakė griežtu įspėjimu (vienas toks sunkia ranka rašytas egzempliorius buvo Lietuvių Mokslo Draugijos archyve): "už vieną lietuvį penki lenkai miriop!" Jis žygio vyrų pasirinko ne tik iš "mirties zonos", bet ir iš toliau, nuo Apso, Tverečiaus, Mielagėnų, Adutiškio, Daugeliškio, Ceikinių, Palūšės. Jis su savo vyrais įsileisdavo iki 40 km. okupuotan Vilniaus kraštan.

Nei metai, vienas per kitą bėgdami, nei žmonių, tėvynėje ir pakeliui užtinkamų, bangos nenunešė anų vyrų veidų įspūdžio, ypač kai grįž-

davo iš žygio ir mūsų sodyboj gilų rudenį ar žiemą apdžiovindavo ledan sušokusius drabužius ir, valandą kitą nusnūdę, pasitraukdavo iš "niekieno žemės". Ne visi sugrįždavo, ne vienas ir visai dingo (Padūžio pelkėse nuo žaizdų ir bado miręs vyras užtiktas pavasarėjant; ar tai buvo Anupras iš už Paringio, ar per karus iš toliau atklydęs ir partizanuosna įsijungęs vienišas Dysnų ežero žvejys, Jonuku šauktas, nebeatpažintas, nes lenkai kūnus konfiskavo). Šiaudinio būrys lyg iš po žemės išdygdavo ir vėl lyg pelkėsna susmegdavo. Jo garsas veikė lyg griausmas. Kazitiškio dvaro savininkas Mikulicz-Radecki, Šaulių patartas, paklausė ir išsikėlė Vilniun. Zan (Dūkšto dvaro valdovas) tesugrįžo po Ambasadorių konferencijos, kai netoliese įsikūrė stiprus KOP'o (pasienio apsaugos korpo) dalinys. Menkesnės žuvys (valdininkėliai iš Vilniaus ir plikbajoriai) susmuko liūnan, jei teroro prieš ramų lietuvį neatsisakė ir švaistėsi kardais.

"Smogiamasis būrys... Andai ir šiandien. Šiandien, kaip ir andai, broliai Tėvynėje žygį už laisvę kelia ir pakelia, kaip ir pirmieji nežinomi kariai savo mirtimi nuolat liudydami amžinąją Lietuvos gyvybę. Nuo Lydos iki Palangos, nuo Brėslaujos iki Augustavo, visame mūsų tėvų palikime, tarp Prėgliaus, Nemuno, Neries ir Žeimenos jie smogia. O mes?...

Viešpatie, kas mūsų protas ir sąžinė, jei mes nebesugebame, dar blogiau — jei nebesiryžtame, apdrausti nuo šalčio, bado ir ligų savo 16-kos Vyrų, kurie čia ranką, čia koją, čia akis atidavė Tėvynei, pirmųjų kovų už nepriklausomybę metu. Šalyje, kur tremtiniai atkuto ir tunka, kur automobiliai ir šaldytuvai, kur banko knygutės ir nameliai dygsta, dygsta ir visai nustelbia ne tik medinius ar cementinius kryželius Tėvynėje išstatytus, bet ir pirmųjų kovų tebegyvus invalidus; šioje šalyje mes imam apkursti.

Štai, Draugo Nr. 190 pasirodė naujas Vyrų skundo žodis:

Petrui Pleškevičiui vos dabar išimta iš kūno kulka, priešo prieš 30 metų įvelta. Jis silpnas pagyventi, kaip jis gal dirbti?

Eigelis guodžiasi: "Dažniausiai tenka visą dieną stovėti. Kad abi kojos būtų savos — vieni juokai, bet su dirbtine..."

Dobilas košia skausmą, kaip kadais kraują: "kur tik ėjau, nenori priimti. Sunku gauti darbą vienarankiui".

Viršila Tvarkūnas skelbia žinoti: "Gal dar 10 metų, o gal pora daugiau, ir mūsų čia neliks..."

Aišku, kad nebeliks. Ana, vienas mūsų invalidas kapstėsi į tramvajų ir, dirbtinei kojai lūžus, sukniubo gatvėje, sutrų nuotakoje, tarp šiukšlių, nuorūkų ir spjaudalų.

Ar jo vieno kritimas? Aiman, visai ne jo kritimas, mūsų plačios ir vis turtėjančios politinės emigracijos kritimas, lūžis, baisus lūžis. Ar mes nebepajėgūs už mūsų laisvę kovojusiam ir sveikatą išsekinusiam invalidui surasti $300-600 protezams? Sykį invalidai kreipėsi pagalbos ir gavo... $21. Dievaž, kur ta iš Pleškevičiaus kūno išimta kulka? Reikėtų ją paleisti kaip krivulę per kolonijas, per trankias gegužines, biznius, saliūnus, bažnyčias ir privačius namus; gal ta kulka būtų krislas akyje, ir mes, tos kulkos įdiegti, susipurtytumėm, pabustumėm ir imtumėm suvokti: jei ne Pleškevičius, jei ne kiti invalidai, jei ne Juozapavičius, Lukšys ir Eimutis, mes seniai, kartu su visa Tėvyne, būtumėm šalčio ir bado išmarinti Sibiro plotuose, o geriausiu atveju — vokiečių ar lenkų grandimis sukalti, be rašto ir be skausmo krašto.

Ne, politinė emigracija dar nebus mirusi, dar rusena, kad ir blėstanti, sąžinės žarijėlė, reikia invalidų reikalą gvildenti, reikia juos gelbėti; juos ir kartu savo garbę. Man dedas, šiuo atveju centriniu pagalbos invalidams veiksniu turėtų būti KARYS. Ne, netikiu, kad, einant iš lūšnos į lūšną, iš fabriko į fabriką, nesusirinktų sumelė žemės sklypui nupirkti. Sklype garbingieji mūsų pirmųjų kovų už nepriklausomybę pirmūnai triūstų, kiek įmanydami, o svarbiausia — nesijausdami vieniši ir niekam nereikalingi. Iki lapkričio 23-čiosios išspręskime jų būtį, tai bus geriausias šiemet Lietuvos Kariuomenės šventės paminėjimas.

BALYS SRUOGA

"MILŽINO PAUNKSMĖ"

(Švitrigailos monologas prie Vytauto karsto)

Karaliau Vytaute! Atleisk klajūnui,
Kad tavo vardą keikdamas minėjau!
Apsvaiginai tu man akis ir klausą!
Bet tu žinai, kad tavo vardą niekas
Nedrįso prie manęs minėt niekingai;
Dabar iš aukšto sosto tu žiūri,
Už tūkstantį karalių galingesnis!
Dangaus vardu palaimink tu mane,
Kad aš galėčiau eit keliu tavuoju, —
Pakelt galėčiau tavo naštą!
Tu dėl tėvynės mūsų nemarios
Kaip milžinas vargai, kaip viešpats koveis!
Prisiekiu tau, — laisva tėvynė tavo
Galinga ir didi per amžius bus!
Te prabočių nusmeigs mane Perkūnas,
Jei mano priesaika bus neverta!
Kol nors viena plastės širdis lietuvio, —
Tu būsi amžiams Lietuvos Karalius!
Neleisk suklysti man ir nusilpnėti!
Žodžius tetikrin mano šita žemė,
Bučiuodams ją tavęs šaukiuos, karaliau,
Jei tavo valios pildyt neįstengsiu —
Tegu geriau ji manęs nenešios.

ŽYGIS Į SEOULĄ

S. F. C. ALGIS ZENKUS

Kada Jungtinių Tautų karo pajėgoms Korėjoje teko antrą kartą trauktis nuo gausingesnio priešo, Seoulas — Korejos respublikos sostinė — vėl krito į raudonųjų rankas. Šį kartą Seoulą užėmė kinų komunistų armija. Tai įvyko šių metų sausio mėnesį. Jungtiniai Š. Korejos - kinų daliniai ir vėl giliai įsiskverbė į Korejos žemę, tačiau jie buvo sulaikyti prie miestų: Wonju, Chonan, Chungjn. Nuo čia ir prasideda trečiasis etapas dėl Seoulo. Man teko būti 3-sios pėstininkų divizijos 7-jam pulke.

Ištrūkę iš tragiškojo Hungnam prietilčio Š. Korejoje, laivu buvom perkelti į Pusaną. Čia savaitė persitvarkymo ir papildymo, ir mes vėl buvome pasiruošę į kovą. Mažutis paradas ir jau traukiame į šiaurę. Tuo metu prie Chonan frontas atrodė gan ramus, tik sąjungininkų artilerija nenutilo dieną ir naktį. Visi gerai žinojom, kad Seoulas yra mūsų tikslas. "Kada gi prasidės toji ofenzyva?", nekantriai klausinėjome vienas kitą. Jau taip įgriso kasdieniniai patruliavimai, pozicijų pakeitimai ir sargybos...

Kad prieitume prie Seoulo, reikėjo persikelti per Homo upę, o kad prieitume prie Homo — reikia paimti Suwon miestą. Slinko dienos, savaitės, o mes vis vietoje. Jau sausio pabaigoje visi žinojom, kad ofenzyva— tik dienų, o gal net valandų, klausimas, tačiau įsakymo išžygiuoti vis nesulaukėsm. Vasario pirmą dieną kuopos vadas sušaukė karininkų ir seržantų pasitarimą. "Nuo šios valandos mes daugiau nebesitrauksime", skambėjo žodžiai. "O jei ir gausime įsakymą pasitraukti, tai trauksimės puolančiai grumdamiesi". Kuopos vadas davė paskutinius nurodymus, nes įsakymas pradėti puolimą tebuvo minučių klausimas.

Vasario antrą dieną, antrą valandą ryto, atėjo seniai lauktas įsakymas. Po penkiolikos minučių kuopa jau stovėjo išsirikiavusi. Plentu iš lėto šliaužė "Sherman" tankai, pakraščiais žygiavo sunkiai apsikrovę pėstininkai. Naktis buvo tamsi ir šalta.

Su raudonaisiais neteko susikibti per sekančias dvi dienas, nors kituose fronto ruožuose jau ėjo gan smarkūs mūšiai. Trečią žygio dieną priartėjome prie Suwon. Raudonieji ten gerai apsikasę dar laikėsi iki sekančio ryto, tačiau kada vidurdienį išėjom į ataką, mieste radome tik sužeistus ir žuvusius kiniečius. Iš belaisvių sužinojom, kad pagrindinės raudonųjų jėgos atsitraukė iki Hano upės. Sekančias kelias dienas žygiavome į priekį, sutikdami tik menką ir padriką raudonųjų pasipriešinimą. Nuovargis labai lėtino mūsų slinkimą pirmyn, todėl vakare, sustoję vienoje pamiškėje, nesikasėm tinkamų apkasų ir, suradę sausesnę vietą, bandėme miegu atgauti jėgas. Vidurnaktį, lyg perkūnui trenkus iš giedro dangaus, pasigirdo virš mūsų galvų baisus sprogimas. Po to kitas, trečias... Na, ir užvirė pragaras. Panika kilo mūsų eilėse, nes priešo artilerijos smūgis mums buvo netikėtas ir visiškai nelauktas. Oro žvalgybos pranešimu, raudonieji tame ruože neturėjo jokių sunkiųjų ginklų. Kas per velniava?! Kai kurie mūsų bandė keltis ir bėgti, tačiau staigiai buvo pakirsti stiprios kulkosvaidžių ugnies. Vienas išsigelbėjimas, tai prilipus prie žemės gulėti ir... kartoti maldos žodžius.

Auštant priešo artilerija aptilo. Visi po truputį pradėjo judėti ir rankioti savo mantą. Taigi, prieiti prie Hano upės buvo sunku. Išaušus pradėjom kastis apkasus, kad ir vėl panaši klaida nepasikartotų.

Ilgiau ten pasilikti neteko, nes gavome įsakymą užimti aukštumą 104, esančią Hano pakrantėje. Visą sekančią dieną lipome kalnais, kad pasiektume savo tikslą, tačiau, matydami, kad tą dieną nesuspėsime jo pasiekti, nakčiai apsikasėm "Sienų Mieste" (Taip buvo pavadintas kalnas, aptvertas aukšta senoviška mūro siena, kurio vi-

dury stovėjo didžiulė budistų šventykla). Kitą rytą jau buvom bepradedą žygiuoti, kai žvalgai pranešė, kad neatpažinta karių grupė artinasi prie "Sienų Miesto" iš pietų. Vėl gavome įsakymą grįžti į apkasus ir neleisti nei vieno šūvio be bendros komandos. Taip, ten žygiavo paklydęs raudonųjų būrys, apie šešiasdešimt vyrų. Jie, nejausdami jokio pavojaus, lengvu žingsniu artėjo prie mūsų pozicijų. Staiga prapliupo mūsų kulkosvaidis, o po jo ir kiekvienas ginklas, kuriuos mes turėjome kuopoje. Po dešimties minučių ištisinės ugnies, rezultatai buvo tokie — vienuolika sužeistų belaisvių ir per keturiasdešimt lavonų... Stebuklingu būdu keliems pavyko pasprukti.

Tada nieko nelaukdami pasileidome pirmyn. Gan storas sniego sluoksnis klojo stačius kalnus, todėl teko eiti labai atsargiai, nes tik vienas netvirtas žingsnis, ir galėjai nugarmėti į gilius tarpeklius. Po pusdienio žygio vos kelios mylios liko ligi aukštumos 104. Oro žvalgų pranešimu, apie 500 kiniečių kasėsi apkasus ir atrodė, kad lengvai mums to kalno neatiduos.

Tuojau išsiskleidėm kovos tvarkon ir išsiuntėme patrulį. Po pusvalandžio išgirdome šautuvų ugnies salves, o grįžęs patrulis nešėsi du sužeistus žvalgus. "Prikimšta", pareiškė patrulio vadas. Darėsi aišku, kad geruoju šis uždavinys nepasibaigs. Kasėmės apkasus, valėm ginklus — ryt rytą pradėsime puolimą. Miegoti nekaip sekėsi, nes nuolatinė artilerijos ugnis gerokai drumstė nakties tylą. Prieš auštant, kaip paprastai, visi jau buvome ant kojų. Kuprines ir kitą nebūtiną aprangą palikome apkasuose.

Puolimo planas buvo toks: pirmoji kuopa slinks pakalne, t. y. dešiniu sparnu, mūsų kuopa atakuos tiesiu frontu per kalnų viršūnes, o trečioji kuopa palieka rezerve. Kad prieitume prie kalnų virtinės, vedančios prie mūsų objekto 104, teko leistis stačiu skardžiumi, visiškai atidengtu priešo ugniai. Bet kadangi iki priešo linijų buvo apie septyni šimtai metrų, jo ugnis buvo netiksli ir per daug žalos padaryti negalėjo. Būrys po būrio, dangstydamiesi žemesnėmis vietomis, veržėmės pirmyn. Paėjėjus kokius du šimtus metrų, prasidėjo tikra velniava. Raudonieji paleido tokią smarkią minosvaidžių, šautuvų ir kulkosvaidžių ugnį, jog, norint judėti pirmyn, teko ropoti ir šliaužti nelygiu kalnų paviršiumi. Tris kartus šauktasi pagalbon aviacija ir devyniolika kartų artilerija, tačiau, nežiūrint to, priešo ugnis vis nemažėjo. Po kurio laiko išgirdau kapitono komandą: "Kuopa, uždėt durtuvus!" O antrojo būrio leitenantas dar pridėjo: "Vyručiai, mokykla pasibaigė, pirmyn!"

Mūsų artilerijos sviediniai vėl pradėjo laužyti priešo pozicijas, kada antrasis būrys pasikėlė į sunkią ataką. Tuojau pat pakilo pirmasis ir tretysis būriai. Nutilus artilerijai, galėjai girdėti rankinių granatų, karabinų, o net ir pistoletų šūvius. Po valandėlės mūsų kaliai jau šeimininkavo raudonųjų kulkosvaidžių lizduose. Aukštuma 104 buvo mūsų rankose. Tačiau tai dar nebuvo šio "žaidimo" pabaiga, nes nuo kitos kalvos raudonieji vėl paleido į mus galingą savo ugnį. Jautėm, kad jie kontraatakuos. Mūsų šaudmenys mažėjo. Kapitonas kreipėsi į bataliono štabą, tačiau atsakė, kad pagalbos, bent šiuo metu, negausime. "Jei negalite išsilaikyti — atsitraukite!", atsakė bataliono vadas. Širdy visi galvojom, kad kapitonas už jokį turtą nesitrauks, tačiau jo sprendimas vis dėlto buvo — atsitraukti. Padengta lengvųjų minosvaidžių ugnies, mažomis grupelėmis, kuopa pradėjo trauktis atgal. Po valandos mes jau lindėjome savo senose pazicijose. Bet ne visi. Didesnė pusė antrojo būrio vyrų liko aukomis. Sužeistų ir užmuštų netekom 35 vyrų. Jų tarpe ir antrojo būrio vado. Kapitonas, vaikščiodamas po mūsų pozicijas, dar mėgino raminti, tačiau ir jis puikiai žinojo, kad šiam uždaviniui atlikti mes turėjom per maža pėstininkų...

Vidurnaktį pakilo baisi sniego pūga. Sušlapo ginklai, aprangą ir visa, ką tik mes turėjome. Tokiais atvejais karys pradeda keikti savo likimą ir visa, kas yra aplink jį.

Paryčiui audra aptilo, ir tekanti ryto saulė šiek tiek atgaivino taip žemai kritusią mū-

LIETUVOS VIETINĖ RINKTINĖ 1944 M.

PLK. O. URBONAS

Vos porai dienų praėjus, skubus šaukimas į Rygą. Kovo 5 d. Jeckeln paskyrė mums posėdį Rygoje, kuriame turi dalyvauti pirmasis generalinis tarėjas ir gen. Plechavičius.

Su kuo važiuosim, koks mūsų nusistatymas, kaip ginsim savo reikalus? Dabar gi jau žinojom, apie ką bus kalbama. Susirinkime pas pirmąjį generalinį tarėją ir paskubomis suformulavom mūsų sąlygas, pageidavimus, reikalavimus. Savo nusistatymą suformulavom maždaug taip:

1) skelbti mobilizaciją, kad ji duotų mūsų vyrus užnugario tarnybai, nėra galimumo, nes tokia mobilizacija neduos nei mažiausių rezultatų. Mobilizacija gali būti skelbiama tik Lietuvos kariuomenei formuoti. Šaukimą bevykdant, štabas šaukiamuosius vyrus skirs į rikiuotės dalis ar į pagelbinius dalinius. Santykį reikalauti: 3 prieš 1, atseit, 3 į Lietuvos kariuomenę ir 1 į pagelbinius dalinius;

2) Lietuvos kariuomenės prieky turi būti ir lietuviška vadovybė;

3) Lietuvos kariuomenė formuojama visų ginklų rūšių: pėstininkų, artilerijos, aviacijos ir šarvuočių;

4) iš anksto turi būti nustatyti mūsų pagelbinių dalinių dislokacijos rajonai. Jų išskirstymas išilgai viso šiaurės fronto nėra įmanomas. Galima kalbėti tik apie ruožą į rytus nuo Lietuvos (Lietuva turi sudaryti jiems užfrontę);

5) Mobilizacija gali būti skelbiama tik Vietinės Rinktinės formavimą užbaigus. Nebeatmenu visų kitų mūsų nusistatymo smulkmenų, bet šie punktai sudarė pagrindinę dalį.

Kitą rytą pirmasis generalinis tarėjas, generolas Plechavičius ir aš išvykstam į Rygą. Ten 10,30 val. prasidėjęs posėdis užsitęsė (su valandos pertrauka pietums) iki 10 valandos vakaro. Be Jeckeln su savo štabu, jame dalyvavo Harm ir (pirmą kartą Lietuvos padangėje pasirodęs) Hinze. Savo pranešimo metu apie Vietinės Rinktinės formavimo eigą, aš sąmoningai pabrėžiau, kad visas ligšiolinis pasisekimas turi būti aiškinamas tuo, kad vokiečiai pirmą kartą akceptavo lietuvių tautos nusistatymą. Nurodžiau, kad tolimesnis pasisekimas priklauso nuo to pat faktoriaus. Beveik per 3-jus vokiečių valdymo metus tautos nusistatymas galutinai paaiškėjo ir šiandien nėra krašte nei žmogaus, nei organizacijos, kuri esamomis aplinkybėmis sugebėtų, ką nors pravesti, kas prieštarauja šiam tautos nusistatymui.

Mano pranešimo visi išklausė ramiai, vien tik Jeckeln keletą

---

sų nuotaiką. Šios dienos puolimo planas buvo kitoks. Pirmoji ir antroji kuopos eis kalnų viršūnėmis, trečioji bus rezerve, o pakalnėj paremiamąją ugnį duos sunkieji tankai. Šį rytą dar daugiau sniego, dar sunkesnis slinkimas į priekį. Pozicijos aukštumoje 104, kurias vakar tokia brangia kaina iškovojome, šį rytą ir vėl buvo raudonųjų. Orą vėl pradeda skrosti kovos lėktuvai, o artilerija be sustojimo pradeda daužyti priešo pozicijas. Šį kartą atakon išėjome kitokia taktika. Atakuoti pradėjom visi iš karto, arba, kitaip sakant, padarėm japonišką "banzai", ar kinietišką "hachiaki" (Labai išmintingai yra pasakęs vienas karo vadas: "Jei nori nugalėti priešą, kovoki jo paties priemonėmis"). Tiesiog nežmonišku greičiu priartėjom prie raudonųjų pozicijų, tačiau ten radom tik užmuštus ar vaitojančius, kraujuose paplūdusius kiniečių karius. Kiti pasileido bėgti, kur išmanydami. Pakalnėje juos pasitiko mūsų tankų ugnis... Daugelis kopė atgal į kalną, kad pasiduotų nelaisvėn. Aukštuma 104 dabar jau tvirtai buvo mūsų rankose.

Pakalnėje žvilga užšalęs Hanas. Kitoj pusėj upės baltuoja daugybė namų, kuriuos jau "čiupinėja" mūsų artilerija. Ten jau Seoulo miestas — ten mūsų didysis tikslas.

Toliau ir vėl mėnuo budrios Hano pakrantės sargybos, pasiruošimo keltis per upę ir varginančio patruliavimo. Vieną gražią dieną mus pasiekė žinia, kad pirmoji ROK divizija persikėlė per Haną iš vakarų ir įėjo į Seoulo priemiesčius. Apmaudas sukaustė mūsų krūtines. Mes, kurie krauju praskynėm kelią į Seoulą, turėjom atiduoti garbę kažkokiai ten Pietų Korejos divizijai. Tačiau mūsų nusiraminimui ir mes gavome įsakymą keltis per Haną. Kitą rytą, vos saulutei patekėjus, mūsų tankai jau maurojo Seoulo gatvėmis. Išvargę miesto gyventojai kėlė į dangų rankas ir kalbėjo sveikinimo ir palaiminimo žodžius. Nei vienas šūvis mūsų nepasveikino.

"Dabar tai tikriausiai gausim kokią savaitę pasižmonėti mieste", kiekvienas sau galvojome. Tačiau likimas tik pasijuokė iš mūsų. Seoule mes net ir nesustojome. Greitieji tankai mus nešė tolyn ir tolyn į šiaurę. Arčiau prie 38-tosios, arčiau mūsų vargų pabaigos.

kartų susiraukė. Pagaliau perėjom prie svarstymo tų klausimų, kuriems išryškinti ir buvo sušauktas šis posėdis. Atmosfera tai sutirštėdavo, kad atrodė, jog beliko tik išsiskirstyti, tai vėl atslūgdavo. Buvo momentas, kai gen. Plechavičius pareiškė, kad jis tokiomis sąlygomis atsisakąs toliau tęsti Vietinės Rinktinės formavimą ir, grįžęs Kaunan, paleisiąs savo štabą ir komendantūras. Po šio pareiškimo Jeckeln pasidarė šiek tiek sukalbamesnis. Du jo pagrindiniai reikalavimai — tuojau šaukti savanorius ir kartu skelbti mobilizaciją — mūsų buvo griežtai atmetami. Mes tvirtinom, kad kartu vykdyti du šaukimus (savanorius ir mobilizaciją) yra visiškai nediskutuotinas dalykas. Pirmiau turi būti suformuota Vietinė Rinktinė, o tik po to galima kalbėti apie mobilizaciją. Gi Vietinės Rinktinės formavimą trukdo ginklų ir drabužių trūkumas, o šis paskutinis faktorius ne nuo mūsų priklauso.

Po ilgų ir aštrių debatų, buvo priimti šie nutarimai:

1) Vietinė Rinktinė formuojama kaip galima greičiau. Tam tikslui ginklai ir uniformos tuojau bus pristatyti į mūsų štabo nurodytas vietas. Vietinės Rinktinės formavimą numatoma baigti iki balandžio 1 dienos;

2) kartu su Vietinės Rinktinės formavimu eina mobilizacijai skelbti paruošiamieji darbai;

3) mobilizacija skelbiama Lietuvos kariuomenei (Litauische Streitkraefte) formuoti;

4) mobilizacinį šaukimą vykdant, išskiriami vyrai į padedamuosius kariuomenės dalinius, kurie numatomi užnugario tarnybai: aerodromų, sandėlių, geležinkelių stočių ir pan. apsaugai. Šis išskyrimas vykdomas mūsų štabo;

5) visi formuojamieji Lietuvos kariuomenės daliniai yra visiškoj gen. Plechavičiaus žinioje, kol nepaaiškės jų operacinis panaudojimas;

6) visi vadai, iki pulko vado imtinai — Lietuvos karininkai. Aukštesnieji (divizijų vadai) — vokiečiai, kol neatsiras galimybės pakeisti juos Lietuvos karininkais;

7) pradžioje numatyta formuoti vieną lietuvišką diviziją;

8) gen. Plechavičius tituluojamas L. K. generaliniu inspektorium (vokiškame tekste — Der General - Inspector der Litauischen Streitkraefte). Tuo titulu gen. Plechavičius pradeda naudotis po mobilizacijos paskelbimo. Jo štabas pasilieka prie jo. Jam tiesioginiai priklauso:

a) Vietinės Rinktinės vadas;

b) padedamosios kariuomenės vadas ir

c) Lietuvos rikiuotės dalių vadas (vokiškam tekste — der Fuehrer der Litauischen Fronttruppen), kol neatvyks divizijos vadas vokietis.

Gal ir buvo dar šiokių tokių nutarimų, jau nebeatmenu, bet šie punktai man aiškiai užsifiksavo galvoje, nes jais teko daug kartų operuoti, vis primenant vokiečiams vieną ar antrą nutarimą. Posėdžiui pasibaigus, dar kartą buvo perskaityti, jau galutinoje formoje suredaguoti, nutarimai. Į mano prašymą (kaip ir nujaučiau, kad šie nutarimai toliau to popieriaus gabalo, kuriame jie buvo surašyti, nenueis) išduoti man tų nutarimų atitinkamu parašu patvirtintą nuorašą, gavau atsakymą, kad tai, deja, negalima. Esą, vėlyvas laikas, reikalinga visa gražiai mašinėle surašyti, pasirašyti turi pats Jeckeln; o dabar, vėlam vakare, nepatogu esą jam lįsti į akis. Rytoj dieną Harm vykstąs Kaunan, tad visa tai jisai atvešiąs ir tuojau atsiųsiąs štaban. Laukėm mes tų nutarimų, skambinom Harmui, parašėm keletą kartų raštu,—ir laukiam iki šios dienos... Bet kaip galėjo vokiečiai mums duoti šiuos nutarimus? Gi visi nutarimai kalbėjo apie Lietuvos kariuomenės formavimą, o jų gi tikslai buvo visiškai kiti. Pamatę, kad kitaip susikalbėti nėra galimumo, jie davė savo sutikimą žodžiu, bet raštas — dokumentas. Įprastu jiems dviveidiškumo panorėjo jie mus tiesiog apgauti.

Praeina keletas dienų. Iš Marijampolės gaunam pranešimą, kad į kareivinių sandėlius skubiai gabenami drabužiai, ginklai, šarvuotė. Patikrinom: viskas tvarkoje. Rūbai nauji, geros kokybės, šautuvai prancūziški, atrodo, nedaug vartoti. Viso 5.000 komplektų. Paskelbėm dalinį šaukimą. Greit ir pirmieji savanoriai apsigyveno karevinėse. Prasidėjo tikras Vietinės Rinktinės formavimas.

Kadangi Rytų Lietuva žymiai daugiau kentėjo nuo banditų, prie kurių prisidėjo dar ir lenkų partizanai, kurie baigė jau lietuviškos administracijos likvidavimą, generolas nutarė visus mūsų kariuomenėje tarnavusius savanorius skirti į vieną batalioną, kad šį batalioną kaip galima greičiau parengtų ir išsiųstų į Vilnių. Tai buvo skubus reikalas. Mūsų štabą vis aplankydavo Rytų Lietuvos delegacijos, tai administracijos, tai visuomenės atstovų, kurie pasakojo apie nepakenčiamas Rytų Lietuvoje gyvenimo ir darbo sąlygas, apie mūsų administracijos išvaikymą, apie plėšimus ir žudymus. Vokiečių SS ir žandarmerija "kovodama su banditais" išvystė nepaprastą terorą: žmonės žūdavo ir šaukėsi pagalbos. Kad atstatytume šiame krašte tvarką ir ramumą—buvo vienintelė priemonė — apsaugoti žmones kaip nuo banditų užpuolimų, taip ir nuo vokiečių "kovos" su banditais...

Į Vilnių siųsti yra numatytas 306 batalionas. Šis batalionas kitų batalionų sąskaiton gauna visus jam reikalingus ginklus, uniformas, vežimus. Jis skubiai

mokomas ir atlieka šaudymo pratimus. Bataliono vadu paskirtas gen. št. plk. ltn. Grebliauskas.

Sušaukėm tuos 5.000 vyrų, kuriems ginklai ir drabužiai buvo gauti, ir tolimesnį šaukimą sustabdėm. Iš vokiečių pusės triukšmas. Mus bombarduoja įsakymais, grąsinimais, galų gale — pažadais: viskas pakely, viskas poros dienų būvyje atvyks. Nustatė tikrą datą, kada viskas bus vietoje. Dar kartą jiems patikėjom ir paskelbėm tolimesnį šaukimą. Atvyksta mūsų savanoriai, tačiau ne tik ginklų ir drabužių, bet ir maisto nėra. Didesnės grupės savanorių buvo surinktos Ukmergėje ir Plungėje, kiekvienoje vietoje per 1000 žmonių. Sėdi mūsų savanoriai vieną dieną, sėdi antrą, maitinasi atsargomis, kuriomis juos išlydėdamos mamytės aprūpino ir kurias apylinkės ūkininkai suveždavo. Miega ant grindų, net ir be šiaudų. Padėtis nepakenčiama, o vokiečiai žada, vis žada... Keletui dienų praėjus, įsitikinęs, kad vokiečių pažadai lieka vien tik pažadais, generolas įsako visus sušauktus vyrus, iki atskiro parėdymo, paleisti atostogų.

Jei aną kartą, šaukimą sustabdžius, vokiečiai kėlė triukšmą, tai dabar dvigubai. Bet generolas nenusileido. Vokiečių tikslas—užbaigti Vietinės Rinktinės formavimą, jei ne faktiškai, tai bent ant popieriaus, kad turėtų pagrindo reikalauti paskelbti mobilizaciją. Mūsų gi tikslas — V. R. tikrai suformuoti, apginkluoti, aprengti ir apmokyti. Vokiečiai Vietine Rinktine nesidomėjo, nes ji buvo jiems tik priemonė savo tikram tikslui — mobilizacijai — pasiekti. Mūsų gi interesai koncentravosi tik Vietinėje Rinktinėje, nes mobilizacija mus visiškai nedomino. Tai buvo mums primestas dalykas, kurio mes oficialiai atsisakyti vykdyti negalėjom, bet kurį mes buvome pasirengę sabotuoti ir visokiais būdais vilkinti. Laikas dirbo mūsų naudai, 5.000 vyrų, aprengti ir apginkluoti, mokosi mūsų žinioje. Geriau, žinoma, būtų buvę turėti jų daugiau, bet skubėti ne mūsų interesas. Susidarė tokia padėtis: kol Vietinė Rinktinė nesuformuota, apie mobilizaciją ir kalbėti atsisakom, o formuoti negalime, nes visko trūksta. Rygos nutarimai šiuo laiku dar ir vokiečių nebuvo užmiršti, mes jais galėjom remtis. Atsisakyti jų vokiečiai nedrįso. Esu tikras, kad daug nervų tokia mūsų taktika jiems esame sugadinę. Tiesa — jie atsilygino, ir tai vokišku būdu.

Taip ir ėjo Vietinės Rinktinės tolimesnis formavimas. Ginklus ir drabužius gaudavom nedideliais kiekiais. Ir tik balandžio mėn. pabaigoje visi mūsų batalionai, išskiriant karo mokyklą, kurią galėjom aprengti tik iš dalies, buvo aprengta. Su ginklais buvo blogiau. Marijampolės įgula bent šautuvais ir lengvaisiais kulkosvaidžiais buvo apginkluota. Kalvarijoje tik pusė žmonių turėjo šautuvus, Seredžiuje gi, kur stovėjo 2 mūsų batalionai, buvo tik pora dešimčių šautuvų. Šie batalionai buvo apginkluoti tik viena diena prieš jiems išeinant į Rytų Lietuvą. Išėjo jie, atlikę paskutinę dieną tik vieną šaudymo pratimą, o sudaryti jie buvo vien iš jaunų karių. Ir vis dėlto jie kovėsi, drąsiai kovėsi, žūdavo, bet aukštai išlaikė lietuvio kario vardą. Kario dvasia buvo vertingesnė už bet kokį ginklą. Su tokia dvasia daug galima atlikti. Likimas mums to neleido, bet tikras esu, kad savanorių kraujas aplaistė mūsų gimtąją žemę ne be reikalo.

(Bus daugiau)

MŪSŲ ŽUVUSIEJI

PLK. JUOZAS ŠARAUSKAS

Tarp garsiųjų Červenės (Baltgudijoje) skerdynių aukų, kur enkavedistai iššudė daugybę iš Kauno kalėjimo išvarytų politinių kalinių, buvo ir plk. Juozas Šarauskas.

Šį nepailstantį taurų lietuvį karį ir didį patriotą plačiai pažino Lietuvoje, o ypač mūsų skautiškasis jaunimas. Dažnai tautinėse iškilmėse ar šiaip kokiuose parengimuose girdėdavome jį kalbant, matydavome vis beskubantį ką nors organizuojant, planuojant ar tvarkant. Būdamas vyriausias skautininkas, jis visą sielą buvo atidavęs skautams. Bedirbdamas skautinį darbą, nežinojo kas yra poilsis, nors sveikatos buvo ir neperstipriausios. Greta skautinio darbo, plačiai dalyvavo ir kitose tautinio darbo srityse: karių, šaulių ir kt. Kovų metu dėl Tėvynės jis irgi buvo aktingas kovotojas ir vienas vadų.

Plk. J. Šarauskas buvo kilęs iš Baisogalos valsč., Kėdainių apskr. Jų trys broliai buvo Lietuvos kariuomenės karininkai. Du jų buvo savanoriai kūrėjai. Pradėjus organizuoti Lietuvos kariuomenę, plk. Juozas Šarauskas stojo savanoriu 1918 m. Pirmiausia buvo paskirtas Kėdainių srities karo komendantu.

Kada raudonųjų rusų ordos iš rytų toli buvo įsiveržusios į Lietuvą ir

IR MIRUSIEJI

iš kelių pusių supdamos slinko artyn Kaunc, kad jį paėmusios galėtų galutinai užgniaužti ką tik pra-

dėtąją atstatyti Lietuvos valstybę, vienas puolantysis rusų bolševikų sparnas jau buvo pasiekęs Kėdainius. Prie Kėdainių 1919 m. vasario 7-9 d. įvyko pačios pirmosios Lietuvos kariuomenės kautynės dėl Lietuvos nepriklausomybės. Toms istorinėms kautynėms vadovavo Juczas Šarauskas. Kautynes Lietuvos savanoriai laimėjo, rusus atstūmė nuo Kėdainių. Šis pirmasis ginkluotas mūsų karių laimėjimas karo lauke pakėlė ir mūsų karių savanorių, ir tautos nuotaiką, ir parodė, kad mūsų karys gali laimėti ir apginti savo Tėvynę.

Pagaliau 1923 m. sausio mėn. Klaipėdos krašto sukilimas. J. Šarauskas vėl kovojančiųjų tarpe ir vienas sukilėlių štabo narių.

Kaip kultūrininkas ir visuomenės veikėjas, pagaliau plk. Šarauskas buvo paskirtas Kariuomenės Štabo Spaudos ir Švietimo skyriaus viršininku. Šios pareigos davė jam daugiau progų dirbti jo pamėgtąjį visuomeninį ir kariuomenės kultūrinimo darbą. Jo pastangomis ir vadovybėje kas savaitė buvo ruošiami kariuomenės radijo pusvalandžiai, mūsų visuomenės labai pamėgti ir mielai klausomi. Plečiant glaudesnius santykius tarp kariuomenės ir visuomenės, plk. Šarauskas į tą darbą taip pat įdėjo daug savo pastangų.

Kad KARYS pastaraisiais metais buvo virtęs geriausiu Lietuvoje laikraščiu - žurnalu, irgi nemaža nuopelnų tenka atiduoti plk. Šarauskui. Buvo asmenų, turėjusių valios į KARIO redagavimo darbą, kurie nemėgo puošnaus žurnalo ir norėjo KARĮ matyti paprastą, pilką, valdinį. Plk. Šarauskas, kaip Skyriaus ir tuo pačiu KARIO viršininkas, mielai palaikė ir net paskatindavo redakciją KARĮ nuolatos tobulinti, gražinti. Jis norėjo, kad KARYS pasiektų kiekvieną Lietuvos jaunuolį. O tai gali atlikti tik gražus ir įdomus leidinys. Plk. Šarauskas vėlesniesiems KARIO redaktoriams leido pareikšti plačią iniciatyvą, todėl ir rezultatai buvo nepaprasti. Sovietams užplūstant Lietuvą, KARYS turėjo 34.500 tiražą.

Bolševikams, žinoma, šitoks asmuo negalėjo patikti. Jį areštavo ir laikė Kauno kalėjime. Prasidėjus karui su vokiečiais, pulk. Šarauskas, drauge su kitais politiniais kaliniais, buvo vežamas į Rusiją, bet vokiečiams smarkiai juos vejant, ties Červene enkavedistai palitinius kalinius išžudė. Jų tarpe žuvo ir plk. Šarauskas — 1941 m. birželio 26 d.

St. Širvys

PLK. B. GIEDRAITIS

Šiemet suėjo 10 metų nuo plk. Balio Giedraičio mirties. Bolševikų suimtas ir kalintas, jau prasidėjus karui su vokiečiais, jis buvo jų vežamas drauge su kitais lietuviais patriotais į Sovietų Sąjungos gilumą. Buvęs toje nelaimingoje grupėje, kuri ties Červene buvo sušaudyta, jis laimingu būdu buvo išvengęs mirties, tačiau vėl pateko į enkavedistų nagus ir žuvo nuo jų rankos 1941 m. birželio 27 d.

Balys Giedraitis kilimo yra rygietis. Jo tėvas M. Giedraitis buvo vietos visuomenės veikėjas. Rygoje baigęs gimnaziją, B. Giedraitis baigė Maskvos karo mokyklą. Kaip karininkas dalyvavo I pas. kare, o vėliau, grįžęs į Lietuvą, savanoriu stojo į jos kariuomenę. Buvo II divizijos štabo viršininku, o baigęs aukštuosius karininkų kursus, buvo Lietuvos karo atache Čekoslovakijoje ir Estijoje. Nuo 1930 iki 1934 m. buvo Lietuvos krašto apsaugos ministeriu, o vėliau vidaus reikalų viceministeriu.

Už pasižymėjimus kovose prieš bolševikus, gavo Vyčio kryžių, o už įvairius kitus nuopelnus buvo apdovanotas pasižymėjimo ženklais. Taip pat turėjo ir svetimų valstybių ordinų: Suomijos, Belgijos, Latvijos, JAV.

Jo dešimties metų žuvimo sukakties proga, Clevelande, Ohio, gyvenančios jo žmonos Kazimieros ir sūnaus Vytauto rūpesčiu, buvo atlaikytos gedulingos pamaldos. Plk. Balio Giedraičio liūdėjo visi, ypač tie, kurie turėjo progos su juo artimiau bendradarbiauti ir jį pažinti kaip darbštų, pareigingą ir patriotą lietuvį. Koks buvo šeimos skausmas jo netekus, matyti iš šio nuoširdaus jo žmonos Kazimieros eilėraščio, vėliau įrašyto į jos dienoraštį.

Ne vaiduokliai vidun čia suėjo —
Gyvi žmonės — tiktai svetimi,
O gegužės naktis kvepėjo,
Ir ilsėjos šeima mūs rami.

Jie suplėšė sapnų šilką
Pačiame vidury nakties,
Turi širdį gyvatė ir vilkas,
Bet šitie — neturi širdies...

(Nukelta į 12 psl.)

PLK. DR. JUOZAS ŪSAS

Šių metų rugsėjo 23 d. sueina vieneri metai, kai Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Owensboro, Ky., mirė Lietuvos kariuomenės pulkininkas dr. Juozas Ūsas. Plačiau apie velionį buvo rašyta KARYJE, nr. 1, 1950 m. lapkričio mėn. Redakcija.

ATOMINIAI VARIKLIAI

DR. INŽ. J. VĖBRA

(Tęsinys)

Artimiausiu laiku tenka laukti dar didesnio tyrinėjimų suintensyvinimo atominės energijos visokeriopo panaudojimo srityse, nes JAV vyriausybė yra sudariusi palankias sąlygas šiame darbe pasireikšti privačiai iniciatyvai.

1938 metais uranijaus kilogramas kainavo maždaug tiek, kiek 2¼ tonų anglies. Kadangi uranijaus kilogramas atstoja apie 3000 tonų anglies, tai atominis kuras išeitų apie 1000 kartų pigesnis. Tiesa, 1943 metais uranijaus kaina buvo pakilusi, lyginant su prieškarine, apie 7 kartus, o anglies — tik pustrečio karto. Šiandien privačioj rinkoj uranijaus kaina labai aukšta, bet ji nereali: ginklavimosi karštligei praėjus, reikia tikėtis, kad įsibėgėjusios uranijaus ir torijaus kasyklos patieks šiuos metalus ganėtinai pigiai, ir jų kaina tesudarys tik labai nedidelę dalį tokiam pat energijos kiekiui gauti reikalingų anglių kainos. Be to, čia, praktiškai, nėra transporto problemos: uranijaus kaina visur būtų vienoda. Žinoma, kuras nėra vienintelis energijos kainos faktorius: pasilieka pradinio įrengimo ir jėgainės naudojimo išlaidos, kurios tuo tarpu atominei jėgainei nepalankios. Tačiau atomo skilimo atpalaidojimo technika be paliovos tobulėja, su ja susiję pavojai pranyksta, įrengimai atpinga. Netenka abejoti, kad po vieno kito dešimtmečio atominė energija rimtai pradės konkuruoti anglimi kurenamas ir net hidroelektrines jėgaines. Pastarosios brangios ir nevisur įmanomos. Anglies ištekliai žemės plutoje baigiasi. Jos užtektų dar 200 metų, bet anglį reiktų rezervuoti cheminei pramonei — organinių junginių gamybai — kur jos panaudojimas būtų daug tikslingesnis.

Ekonomiškiausias atominių jėgainių panaudojimas būtų tiesioginiam patalpų šildymui, net netransformuojant atominio židinio šilimos į elektros energiją. Tokiam atominės energijos panaudojimui ypatingai būtų palankūs šalto klimato kraštų didmiesčiai, toki kaip Londonas, Berlynas, Petrapilis, Maskva, Tokio, Čikaga. Tokių šildymo centrinių realizavimas išlaisvintų miestus nuo didžiosios dalies dulkių ir dūmų.

Pirmųjų atominių jėgainių pasirodymo tenka laukti anglies klodų neturinčiuose kraštuose, kaip pvz. Argentina, Brazilija, Pietų Afrika. Kuro transporto sunkumai ir užsienio valiutos visuomet opi problema tokius kraštus nuteiks palankiai atominės energijos atžvilgiu.

Toliau, atominė energija ras palankią dirvą tuose kraštuose, kurie turi daug geležies rūdos, bet neturi (arba turi nepakankamai) kokso gamybai tinkančios anglies. Prie tokių kraštų priklauso Indija ir net Anglija, kurių anglies tik nedidelė dalis tinka koksui. Šiuose kraštuose plieno gamybos idėja nenaudojant kokso, beabejo, turi būti populiari ir privesti prie rimtų pastangų įsirengti atomines jėgaines, kuriose pagaminta elektros energija skaldytų vandenį į deguonį bei vandenilį ir pastarasis būtų naudojamas geležies ir rūdos redukcijai į plieną. Tuo labiau, kad kai kurie tokių kraštų (Indija, Brazilija) turi didelius išteklius nuosavo atominio kuro (torijaus).

Eilėje kitų metalurgijos šakų ir sunkiosios pramonės sričių — trąšų, cemento, plytų gamyboj — taipogi atominės kilmės šilima ar elektra galėtų palankiomis aplinkybėmis pakeisti anglį.

Tam tikrą laiką, beabejo, vyks rungtyniavimas tarp uranijaus ir anglies, bet tolimesnė ateitis priklauso atominiam kurui, tuo labiau, kad, kaip minėjome, anglies ištekliai pradeda išsekti, o uranijaus žemės plutoje yra gana daug: apie 20 kartų daugiau negu sidabro. Be to, uranijui į pagalbą ateina torijus, kuris leidžiasi transformuojamas į lengvai skylantį uranijaus izotopą-233. Ateityje gali išryškėti ir daugiau elementų, kurie tam tikromis aplinkybėmis atpalaiduotų savo branduoliuose sukauptą energiją.

Atominio variklio (pastovios atominės jėgainės) realizavime sunkiausia sprendžiamas skydo klausimas, t. y. apsauga variklio naudotojų nuo atominio židinio skleidžiamų neutronų ir gama-spindulių. Be to, atominio variklio specifinis galigumas (galingumas palygintas su svoriu) turi būti didelis, o tai gali būti pasiekta tik prie labai aukštos darbo temperatūros. Mašinų gi statyboje, kurios turi veikti prie 1000°C ar daugiau, mechaniškai bei šiluminiai atsparių medžiagų ir tepalų problema sudaro konstruktoriams daug rūpesčių. Neatsižvelgiant į visokeriopus sunkumus, atominio variklio studijos jau toli pasistumėjusios. Atsižvelgiant į didelę jo karinę reikšmę, atominio variklio studijoms lengviau buvo surasti lėšų ir sutelkti didesnį būrį tyrinėtojų. Šiandien atominis variklis jau yra tapęs realybe ne tik karo laivuose, kurie dėl variklio svorio mažiau turi varžytis, bet ir lėktuvuose.

Konstruktorių išradingumui pasireikšti čia labai plati dirva. Atominių variklių modelių yra sugalvota didelė daugybė. Čia pateikiame keletą schemų iš konstruktoriaus A. Kalitinskio kūrybos.

Laivuose ir dideliuose lėtesniuose lėktuvuose galėtų būti naudojamas **turbininis** atominis variklis. Šio variklio pagrindinės dalys yra atominis židinys, turbina, kondensatorius

---

(Atkelta iš 11 psl.)

Kaip bejėgių balandžių guolį,
Taip išdraskė jie mūsų namus.
Jie su ginklu kūdikį puola
Ir į maldą atsako keiksmu.

Iš gimtinės į svetimą žemę,
Mano mylimas ištremtas tu.
Eina metai, o ranką neramią
Tos nakties širdyje aš juntu.

Ar ties kaulais tavaisiais suklykia
Norint paukštis, toks pat
tremtinys,—
O sūnus tavo kapą nykų
Širdyje tebelanko dar vis.

Plk. B. Giedraičio žmona, jau prieš porą metų atvykusi į JAV, anksčiau gyveno Brooklyne, N. Y., o vėliau persikėlė į Clevelandą, pas savo sūnų, kur šis dalyvauja čiurlioniečių veikloje.

S. N.

ir siurblys. Dėl aukštos darbo temperatūros, vietoj paprastose turbinose vartojamo vandens, čia reiktų vartoti gyvsidabrį. Atominiame židinyje gyvsidabris pavirsta garais, kurie aukštoje židinio temperatūroje įkaista ir išvysto didelį slėgimą. Sie įkaitę gyvsidabrio garai išsiple-

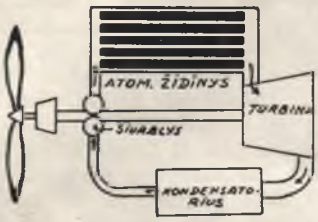

čia uždaro ciklo turbinoje ir suka variklio veleną. Atidirbę garai atvėsta ir kondensuojasi į skystą gyvsidabrį, kuris siurblio pagalba vėl įšvirkščiamas į atominį židinį, ir taip ciklas nuolatos kartojasi.

Didelio greičio lėktuvams labiau tiktų **turbo-sprausminis** atominis variklis, kuris atominio židinio šilimą naudotų paprasto oro pagalba.

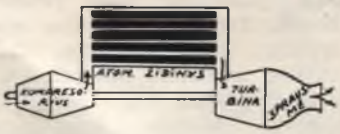

Kompresoriaus suspaustas oras patektų į atominį židinį, įkaistų, iš dalies turbinoje išsiplėsdamas suktų oro suspaudimo kompresorių ir pagaliau, išsiveržidamas per sprausmę, išplėstų didelę stumiamąją jėgą.

Ypatingai didelio greičio lėktuvuose galbūt pavyktų panaudoti visiškai paprastą atominį variklį, su-

sidedantį tik iš atominio židinio ir sprausmės. Oras patektų į židinį per variklio gerklę (lėktuvo pryšakį), būtų suspaustas paties lėktuvo greičio, židinyje įkaistų iki labai aukštos temperatūros, pagaliau išlėktų per sprausmę ir išsiplėsdamas išvystytų milžinišką stumiamąją jėgą.

Turbininį variklį, kuriam reikalingas propeleris, o lygiai ir turbo-

sprausminį arba grynai sprausminį atviro ciklo variklį naudojančio lėktuvo pajėgumas būtų mažesnis, kuo didesnis jo skridimo aukštis (kuo retesnis oras). Todėl stratosferiniuose lėktuvuose ir raketose reiktų naudoti sprausminį atominiai-vandenilinį variklį. Tokio lėktuvo veikimo spindulys būtų ribotas, nes tektų pakelti suskystinto vandenilio atsargą ir jį vartoti vietoj oro. Bet vandenilio lyginamasis impulsas prie vienodos temperatūros apie 3 kartus didesnis, negu vandens arba oro, tad jo pagalba būtų galima išvystyti ir dideliuose aukščiuose labai didelį greitį, kuris gal būt prašoktų tangentinį žemės greitį ir įgalintų raketą ar lėktuvą išsilaisvinti iš žemės traukos.

Karo laivuose jau yra atominių variklių tarnyboje. To paties galingumo atominis variklis kol kas kainuoja apie 10 kartų brangiau už anglinį ar žibalinį (apie 1400 $ už kiekvieną kw), bet įgijus daugiau patyrimo šių variklių statyboje, jų kaina neabejotinai kris. Būsimame kare pasirodys ne tik atominiais varikliais varomi didelio greičio laivai, bet ir iki šiol negirdėto galingumo stratosferiniai lėktuvai, kurių veikimo spindulys praktiškai bus neribotas.

(Sekančiame numeryje tilps šio straipsnio pabaiga).

Karinės ŽINIOS

SPARTINA GINKLAVIMĄSI

Visos kariuomenės tarnybos visais įmanomais būdais spartina naujų ginklų gamybą, duodamos bendrovėms užsakymus, dar net nesulaukusios ilgų mėnesių bandymų duomenų. Paskutiniu metu apie 230 naujų atskirų armijos objektų (ginklų ir kt.) buvo perducta juos gaminančioms įmonėms. Aviacija ypač skuba su B-52 bombonešio statyba.

NAUJAS VILKTUVAS

Armija ištobulino naują revoliucinį "traukinį be bėgių", kuris labai tinka panašioms į Aliaską sritims. Naujos rūšies traktorius-vilkikas, per sniegą, ledą, purvą ar pelkes, gali pervežti kelis specialius sunkiai pakrautus vagonus.

RADARINĖ FOTOGRAFIJA

Karo aviacija baigia bandymus su radaro foto aparatu, kuris gamina filmą, lėktuvui praskrendant atitinkamą atstumą. Šis filmas savo esmėje — bus lėktuvo perskristosios teritorijos radaro pagalba pagamintas žemėlapis, iš kurio bus galima parinkti reikalingus taikinius.

NAUJAS PARAŠIUTAS

Skubama gaminti naujus didesnius parašiutus. Atsidarydami jie neturės to smūgio, kaip senieji, o nusileisdamas parašiutininkas nebus tiek daug blaškomas į šalis.

NAUJAS SPRAUSMINIŲ LĖKTUVŲ STARTERIS

Šiuo metu karo aviacija bando naują britų pagamintą starterį, sprausminių lėktuvų varikliams užvesti. Jo pagalba galima iš karto paleisti veikti net 6 bombonešio variklius. Šio išradimo dėka sutaupytas kuras šešerių motorų lėktuvui leis nuskristi 100 mylių toliau, negu kad senuoju būdu, kai kiekvienas variklis būdavo užvedamas atskirai.

KARAS IR LIGOS

Armija pranešė, kad naujas nuostabus vaistas "primaquine" padeda visiškai kontroliuoti ir nugalėti malariją — pietų kraštų karštligę — drugį. Dabar šio vaisto tobulinimas dar nėra visiškai baigtas. Trys armijos gydytojai specialistai (su 100.000 naujų tablečių) išvyko į Japoniją.

Papildomi armijos medicinos žinovai išskubėjo į Koreją, kad sustabdytų naujai pasirodžiusią keistą ligą, piktąjį drugį. Iš 78 susirgusiųjų 11 mirė. Tikima, kad tai esanti "Weil" liga, kurią iššaukia į sifilį panašios bakterijos, išplatintos žiurkių atmatomis upokšniuose ir tvenkiniuose. Kariai, perbrisdami tokius apkrėstus vandenis, jeigu tik oda kur nors būna pažeista, gali susirgti šia liga.

LIETUVIAI KARIAI KOREJOS FRONTE

Kapitonas S. Bagdonas

Seržantas J. Staričenka

Sunku pasakyti, kiek Korejos kare dalyvauja lietuvių, tiek senųjų išeivių sūnų, tiek tremtinių. Jų yra jau ir grįžusių sužeistų.

Grįžta į Worcesterį Korejos fronto dalyvis psk. Juozas Staričenka. Stojo į armiją 1950 m., o Korejos frontą pasiekė š. m. kovo mėn. Prieš išvykdamas, baigė armijos N.C.O. mokyklos kursą ir gavo puskarininkio laipsnį. Pateko į 24-tą div., pavadintą "The Victory Division" vardu. Apie gegužės mėn. fronte buvo sužeistas, vykdydamas uždavinį netoli Yongdong miesto, vidurinėje Korejoje.

Juozas Staričenka gavo iš būrio vado įsakymą ištirti netoliese esantį vieną kaimą, kiek ten esą priešo. Paėmęs su savim dešimt karių, išvyko.

Kada Staričenka su savo vyrais pasiekė kaimą, pradžioje jame nieko nerado, todėl slinko iš namo į namą, gilyn į kaimą. Lietus labai pylė. Jie išžvalgė kaimą ir priėjo sriauniai tekantį upelį. Vyrai brido iki pažastų. Kitoje upelio pusėje matėsi kelios trobos ir aukštas kalnas, kuris supo visą kaimą. Perbridus upelį, tuoj pasipylė pragariška ugnis iš visų pusių. Juozas davė ženklą grįžti į upelį, bet dalis vyrų liko sužeistų. Pradėjo kristi granatos. Priešas tiek arti juos prisileido, kad veik visus vyrus galėjo iškloti. Užvirė kautynės, ir Staričenka su keliais vyrais išspruko iš to pragaro. Tik pasiekęs dalinio vietą, jis pajuto rankoje skausmą. Dešinė buvo peršauta ir smarkiai kraujavo...

Psk. Staričenka už drąsą ir atkaklumą buvo apdovanotas Garbės Kario sužeidimo ženklu, artimųjų kautynių medaliu, smulkių pėstininkų ginklų pirmos klasės šaulio ženklu ir geros tarnybos medaliu.

Netrukus pagijęs, jis vėl dalyvavo kautynėse, toli už 38 paralelės. Apie jį labai gerai atsiliepė ir Worcesterio spauda, įdėdama aprašymą, atvaizdą ir kelias jo mintis. Juozas Staričenka priklausė Meno Mėgėjų Rateliui Worcestery ir buvo uolus jo dalyvis.

Kitas lietuvis, sužeistas worcesterietis pirmomis rugpiūčio dienomis, yra kapitonas Stasys Bagdonas. Jis pirmą kartą jau buvo sužeistas per Antrąjį pasaulinį karą Pacifiko kraštuose. Ten kovojo dvejus metus 27 divizijoj. Dabar Korejoje vėl buvo sunkiai sužeistas balandžio mėn. Kpt. S. Bagdonas yra labai gerbiamas karys. Laikraščiai apie jį rašė, jo atvaizdą įdėjo. Reikia tikėtis, kad jis taip pat sugrįš.

Ats. j. psk. Bal. Brazdžionis

MIELAS LIETUVI KARY!

Bėga metai, dienos. Keičiasi valstybių sienos ir žmonės. Pasikeitėme ir mes. Dar taip, rodos, neseniai mes bėgiojome savo laisvos tėvynės laukuose, gaudėme drugelius ir buvome laimingi vaikai.

Vėliau, tu prisimeni, mes buvome nuvesti į mokyklą, kur savo rankytėmis mėginome rašyti raides. Sunki pradžia mus nešė į ateitį, pasipuošusius džiaugsmu ir vis naujais pasiektais laimėjimais.

Gimnazija, universiteto sienos, pagaliau bendra lietuviška širdis — mus sujungė ir atvedė į gyvenimo mokyklą.

Įvairiais keliais, dar įvairesnėmis aplinkybėmis, mes pažinome kietą kario gyvenimą. Mes buvome priversti užmiršti žalius tėviškės laukus, margaspalvius drugelius, savo pastoges ir laimingas dienas savo tėvynėje. Mes ėjome klaidžiais keliais, nešdami sunkius ginklus ir tėvynės ilgesį. Lietuva — buvo brangiausias žodis mūsų lūpose, dėl kurio gyvenama, kovojama ir mirštama. Tai šventas žodis, dėl kurio lietuviui kariui nebuvo sunku niekas.

Gyvenimas eina, mes su juo kartu. Pasikeitė vietovės ir žmonių veidai, tačiau lietuvis karys — iš žilos senovės, iš 1918, iš 1941 metų ir iki šios dienos — liko gyvas.

Brolau, lietuvi, kary! Būk tvirtas ir garbingai nešk savo ginklą. Būk užsigrūdinęs ir drąsus. Nepamiršk— tu esi jėga mūsų pavergtos tėvynės, tu esi pasididžiavimas ir paguoda. Tu esi laimėjimo viltis mūsų kenčiančių brolių ir seserų. Lietuva — tebūnie šventas žodis tavo širdyje. Tu priklausai jai, tu kovoji už laisvę savo žemės, tu kovoji už ateitį savo tautos.

Lietuvis karys gyvas ir gyvens! Jis eina su Dievu ir tiesa!

Cpl. Juozas Vareika,
Ill. Nat. Guard

KAS SKAITO, PLATINA AR KITAIP REMIA

K A R Į,

TAS NEĮSIVAIZDUOJAMAI DAUG PADEDA VISIEMS MŪSŲ

K A R I A M S

KOVA PRIEŠ BOLŠEVIZMĄ

IŠGELBĖJO SUŽEISTĄ KOVOS DRAUGĄ

Pfc. Danielius Petkevičius, sūnus Bronislovo ir Elenos Petkevičių, iš Scranton, Pa., yra apdovanotas sidabriniu pasižymėjimo ženklu už išgelbėjimą vieno marino iš mirties nasrų, Korejos fronte.

Danielius Petkevičius yra gimęs ir augęs Scrantone, kur lankė šv. Juozapo mokyklą. Į marinus išėjo savanoriškai 1950 m., teturėdamas 17 metų.

Po dešimties mėnesių tarnybos buvo išsiųstas į Koreją su 1-ja marinų divizija. Raudoniesiems užpuolus P. Koreją, D. Petkevičius prie Seoulo buvo sužeistas. Apie mėnesį laiko išgulėjęs ligoninėje, jis vėl buvo išsiųstas į frontą.

Viename atsitraukimo mūšyje Danielius pamatė pasiliekantį sunkiai sužeistą vieną savųjų marinų. Jis, rizikuodamas savo gyvybe, sužeistajam paskubomis sutvarstė žaizdas ir, vilkdamas jį pasirišęs diržu, ištraukė į savųjų užnugarį. Už šį pasiaukojimo žygį, gelbstint savo kovos draugą, D. Petkevičius ir buvo apdovanotas.

Vėliau jis buvo vienas laimingųjų, kaip buvęs sužeistas, grąžintas į JAV, keičiant dalinius. Pfc. D. Petkevičius dabar tarnauja New Jersey valstijoj, MP pareigose.

I. M. K.

Pfc. Danielius Petkevičius apdovanojamas sidabriniu pasižymėjimo ženklu

MARGIEJI LAIŠKELIAI KARIUI

...KARYS—puiki priemonė jungti beveik viso pasaulio kraštų armijose tarnaujantiems lietuviams. Būtų maloniau matyti daugiau raštų iš dabarties, gal mažiau iš praeities. Žinoma, reikia pasiekti visus karius ir visur, ir gauti iš jų raštų, nuotraukų. Bet žurnalas ir dabar puikus.

Geriausi linkėjimai,

Cpl. Jurgis Savaitis

Fort George.

* *

Didžiai Gerbiamas Kapitone,

Šiandien teko pergyventi kažką nepaprasto. Saulėto džiąugsmo spindulys nušvietė mano kambarėlį: štai, aštuoni KARIO žurnalo numeriai, laiškanešio man tik ką atnešti. Tai tikra staigmena. Savo akimis netikiu, jog savo rankose laikau taip mielą ir brangų seniai lauktąjį KARĮ. Neapsakomu įdomumu vartau ir skaitau gražiuosius KARIO puslapius. Juose taip gausu straipsnių ir visokiausių žinių iš karinio gyvenimo. Visi išsisklaidę kariai galime tik džiaugtis atgijusiu KARIU, kuris mus visus riša į vieną lietuvišką karišką šeimą; jis duoda mums naujų jėgų ir dvasinio peno.

Nuoširdžiai esu Jums dėkingas, kad išklausėte mano ankstyvesnį prašymą ir "pagydėte alkstantį ligonį". Aš niekuomet tai neužmiršiu.

Geriausi linkėjimai Jums,

Bronius Vrublevičius

Oran, Alžyras,
Prancūzų Š. Afrika.

* *

...Ačiū! Ar beverta sakyti ką daugiau. Sulaukus KARIO, mieliau pasidaro. Net ir ta saulė, išvaranti "devynis prakaitus", atrodo tartum kuklutė raudonskruostė mergelė...

...Mėgstu KARĮ dar ir dėl to, kad jame niekas netempiama ant vieno "kurpalio"...

...Kartoju, KARYS yra tuo tikruoju Tėvynės šaukliu. Jis savo paprasta forma, kalba, mintimis, tarsi be žodžių, šaukia mums — pamiršti visus tarpusavio nesutarimus ir jungtis vienam didžiajam tikslui — Tėvynei.

Ačiū tau, mielas KARY!

Cpl. R. V. Mišauskas

Tyndal, Florida.

* *

...Laikraščiu esu patenkintas, tik pageidaučiau kiek beletristikos dalykėlių, būtų įvairiau.

(Nukelta į 26 psl.)

Lietuvis karys Korejoje. Skaito namiškių laišką

-- KOVA DĖL LIETUVOS!

REDDE QUOD DEBES

Šiuo pavadinimu DRAUGE š. m. rugsėjo 4 d., tilpo p. Zofijos Oželienės straipsnis, karo invalidų paramos reikalu. Straipsnio vedamoji mintis yra ši:

"Šiandien karo invalidai yra reikalingi skubios visuomenės paramos, ir mūsų pareiga jiems padėti. Kol vienokiu ar kitokiu būdu bus išspręstas tas klausimas — mes moterys imkimės iniciatyvos, sudarydamos atitinkamą komitetą iš įvairių organizacijų atstovų. Mano manymu, birutininkės, imdamosios iniciatyvos, turėtų veikti per L. K. S. "Ramovę" ir, jai pritariant, skubiai organizuoti Karo Invalidų globos darbą. Atlikime savo pareigą, neapleiskime pirmųjų mūsų Tėvynės gynėjų, Laisvės kovose paaukojusių savo sveikatą. "Redde Quod Debes!" (Atiduok ką privalai!)"

Kaip ilgametis Invalidams Šelpti Komiteto pirmininkas, o dabar jų beveik bejėgis įgaliotinis Amerikoje, noriu padėkoti p. Oželienei už jos šiltą žodį. Tačiau šio mano atsiliepimu vyriausias tikslas — nėra padėka, o paraginimas, kad žodis taptų kūnu. P. Oželienė, invalidams padėti, norėtų čia Amerikoje atgaivinti Kunigaikštienės Birutės Karių Šeimų Moterų Draugiją, prie "Ramovės" skyrių. Tokį sumanymą tenka tik sveikinti ir visokeriopai remti. Labdarybės srityje birutininkės turi patyrimo ir yra pasižymėjusios savo veikla įvairiomis progomis. Be to, jos galėtų pritraukti ir šiaip vietines lietuves. Tokių atsiras.

Dabar paklausykime, ką kalba invalidai savo rašte p. ministeriui Žadeikiui:

"Ekonominė padėtis visų invalidų yra sunki. Senstame, o sveikata kasdien menkėja... Kasoje iš visuomenės aukų šiandien turime 40 dolerių... Gerai būtų gauti eksploatacijai farmą. Invalidai, kurie dėl sveikatos ar dėl savo amžiaus nepriimami į fabrikus, galėtų dirbti farmoje. Su BALF'u mūsų santykiai geri, bet šalti. Kiek kartų kreipėmės, tiek kartų gavome atsakymą: "mes rūpinamės visais lietuviais ir jokių išimčių nedarome". Ir taip mes iš BALF'o nieko negavome. Tas pats ir su Philadelphijos BALF'o skyriumi, o Philadelphijos bendruomenės kasa beveik tuščia. Mūsų santykiai su jais geri".

Dabar kiek susiinteresavo mūsų Atstovybė Washingtone, bet jog ji nėra "labdaringa įstaiga" ir turi kitus uždavinius.

Pasitikiu didele p. Oželienės energija ir tuo, kad ji dabar, rodos, turi laisvesnes rankas. Tad, padėk, Dieve!

Šia proga Kunigaikštienės Birutės Draugijai keliu ir kitą nesvetimą, gerai pažįstamą klausimą, tai pasiruošimo būsimam karui ir vykimo su mūsų karo sanitarijos personalu Lietuvon, pagelbai mūsų sužeistiems ir ligoniams, klausimą. Visur, kur yra Ramovės skyriai, reikia organizuoti kursus pirmąjai pagalbai teikti (kokie menki jie bebūtų), kviečiant vadovauti savus karo gydytojus, vietinius gydytojus, taip pat senas prityrusias seseris. Šiame darbe gal padės ir Amerikos Raudonasis Kryžius, su kuriuo esu užmezgęs ryšius, tikėdamasis iš jo paramos karo atveju.

Štai jums, mielos birutininkės, ir antrasis garbingas ir naudingas uždavinys, su kuriuo irgi turėjote reikalą Lietuvoje.

Jūsų,
V. Nagius-Nagevičius

P. S. Invalidų Sąjungos adresas:
Mr. Tvarkūnas, 454 No. Marshal St., Philadelphia 23, Pa.

KARIO redakcija: nuoširdžiai kviečiame visus lietuvius teikti visokeriopą paramą nelaimingiesiems kovūnams — mūsų karo invalidams. Tai turime daryti kaip jiems, taip ir tų mūsų vyrų atžvilgiu, kurie vėl stovi po ginklu, visos žmonijos didžiosios kovos išvakarėse. Mes nežinome kieno sūnus ar brolis bus reikalingi visų lietuvių moralinės ir materialinės pagalbos ateityje.

Tikime, kad KARIO skaitytojai ir bičiuliai, o ypač kariai, ir šiuo atveju duos gražų, visus paskatinantį pavyzdį.

MŪSŲ SANTYKIAI SU AMERIKOS RAUD. KRYŽIUMI

Šiais metais mūsų redakcija KARIO nr. 4-5, 10-11 psl. įdėjo brig. gen. Nagiaus-Nagevičiaus straipsnį **"Amerikos Raudonasis Kryžius Lietuvoje 1919-1920 metais".**

Šiame straipsnyje yra išsamiai nušviesta Amerikos Raudonojo Kryžiaus Misijos veikla Lietuvoje anais sunkiaisiais Nepriklausomybės kovų metais ir po jų. JAV misijos pirmininku buvo amžinos atminties plk. gyd. **Edward Ryan,** Vyčio Kryžiaus kavalierius. Mūsų meilė ir gilus dėkingumas priklauso Jungtinėms Amerikos Valstybėms, prieš 30 metų į mūsų tėvynę atsiuntusioms šį kilnų Raud. Kryžiaus samaritietį, mūsų tautos ir kariuomenės žaizdoms palengvinti.

Dabar yra gautas Amerikos Tautinio Raudonojo Kryžiaus Pirmininko **E. Roland Harriman** laiškas Lietuvos įgaliotam ministeriui Washingtone p. **Žadeikiui,** kurio nuorašą čia ištisai dedame:

AMERIKOS TAUTINIS RAUDONASIS KRYŽIUS
Washington, D. C.
Pirmininko Įstaiga
1951 m. rugpiūčio 1 d.

Lietuvos Pasiuntinybė,
P. Įgaliotam Ministeriui,
Washington, D. C.

Didžiai Gerbiamas Pone Ministeri,

Leiskite pareikšti Amerikos Tautinio Raudonojo Kryžiaus įvertinimą už Jūsų nuoširdumą, pateikiant straipsnį apie Amerikos Tautinio Raudonojo Kryžiaus veiklą Lietuvoje.

Brig. gen. Nagiaus-Nagevičiaus straipsnis, mūsų nuomone, buvo išsamus ir įdomus. Šis bendradarbiavimo pavyzdys pagyvina atsiminimus apie gerus darbo santykius anais sunkiais laikais, prieš tristešimt metų.

Būkite malonus gen. Nagiui-Nagevičiui pareikšti mūsų padėką už jo straipsnio patiekimą mums pasinaudoti.

Jums atsidavęs,
E. ROLAND HARRIMAN

ŽMONA

A. M. KATILIŠKIS

Atokiai nuo stoties ir visai prie pušyno, gyveno Stonys savo naujame namelyje. Pati stotis irgi nauja ir nedidelė, kokių paskutiniais lakais pristatė gana daug.. Gražiai išplanuota, šviesiais mūro trobesiais ir su sodeliais ir pievutėmis aplink, kur buvo suolai, laukiantiems pailsėti ir sutrumpinti valandas. Šiaip jau nežymi, nes ir vandentraukio bokštas jos nepuošė ir iš tolo akies netraukė. Į miestelį, kurio vardą gavo ir stotis, šaute šovė tiesus, dailiai išgrįstas ir medeliais apsodintas kelias. Jis atgydavo tik prieš traukinio pasirodymą. Ir jam nudundėjus į vieną ar kitą pusę, visi keleiviai, laukusieji ir išlydėjusieji, per dešimtį minučių sugriotuodavo į kuplų medžių guotą, virš kurių raudonavo stogai ir stiebėsi dvibokštė bažnyčia.

Lengvai nuotakūs laukai kniubo daubon. Jos dugnu sruvo upelis, vietomis išplisdamas duburėliais. Apsukęs stotį ir pylimo apačia prasirausęs, nėrė pamiškėn. Didelis ir tamsus miškas švokštė čia pat, jog, laukdamas traukinio, galėjai pasiuogauti, prisilaužti kvapnių pušies ūglių, arba išsimaudyti. Iš perono ir nenoromis žvilgsnis krypo ton pusėn ir kliuvo už Stonio, kuopos seniūno, namo. Jis atrodė žymiai toliau ir labiau vienišas. Šviesiai dažytas, dar baltesnėmis langinėmis ir stogu tokio raudonumo, kaip umedės galvutė. Graži ir lengva trobelė, tartum išbėgusi pamiškėn iš draugių būrio viliokė mergaitė. Tuoj, rodos, bežiūrint, prasiskirs pušų šakos ir išners antra ir trečia.

Stoniui patiko vieta, tad nelaukęs ir nupirko. Nors žmona ir priešinos. Vienuoliui-atsiskyrėliui, ne žmogui gyventi. Plynės ir miškas, ir upelio klonis, prižėlęs tokiu tankumynu alksnių ir karklų, apraizgytų apyniais, jog net plėšikai galėtų slapstytis. Neprisišauksi juk, kai visi ten stotyje gyvena. Ėė — tikino Stonys — tai ateities vietovė, kokios dar gerai paieškoti reikia. Nepraeis nei penki metai ir čia įsteigs vasarvietę. Ir patogu ir tikrai gražu.

Kad gražu — žinojo ir Stonienė. Ir dar pavasarį, kai krūmai kurtina, suslėpę galybes giesmininkų paukščių. Ir kai lapuočiai rudenį suliepsnoja, lyg tyčia parinktos įvairiaspalvės lempos, juodame dugne. Apsiprato ji, žinoma, nors vienai vakarais ir nejauku, kai vyras kur sugaišdavo. Todėl viršum kambariukų išnuomodavo. Šiuo kartu čia gyveno jauna mergina, tarnaujanti stotyje telegrafiste.

Buvo pradžia žiemos, laikas perdėm nuobodus ir liūdnas. Kada saulė ketvirtą leidžiasi, o pateka jau nebežinia kada, apie pietus, ir tepakyla porą sprindžių nuo žemės. Stonienei atrodė, jog naktys ne du, bet tris kartus ilgesnės, dar ir dėl to, kad saulę užstoja miškas. Čia jau priebrėška, kai toliau, laukuose ir ant stoties stogų, tebežėri auksinė dienos šviesa. Naktys begalinės ir besivartydamas lovoje ir besapnuodamas dar didžiau nuvargsti.

Moteriškė pasižiūrėjo į laikrodį. Nėrinys lengvai išslydo iš pirštų, susiklostydamas ant kelių.

— Jau po dešimtos! O tasai dar negrįžta...

Pasakė nepergarsiai, bet taip, kad ir gretimame kambaryje girdėtųs. Galvoje ji turėjo savo vyrą. Radijo imtuvas cyravo melodijas, katė murkė ir laikrodis ciksėjo, užkeltas ant spintelės. Tie ramūs ir darnūs garsai netrukdė jai mąstyti. Bet tokiais ramybės ir vienatvės atvejais ji įprato mintis reikšti garsiai, truputį aukščiau imtuvo muzikos ir kitų garsų.

— Dieve mano! Dar tik dešimta, o jau prailgo vakaras, kaip metai. Ir valgyti išalkau ir troba išvėso... Jo vis nėra...

Tą minutę ji pradėjo laukti.

Atsikėlusi įmetė krosnin malkų. Iš raudonų anglių šoko liepsnos, ir krosnis suūžė, ir sutraškėjo malkos, nauja gyvybe įsiliedamos į jaukų vidaus gyvenimą. Vakarieniavo aštuntą, kaip visados. Viena, nes tasai kur nors užgaišo. O dabar jau vėl išalko ir viskas atvėso — gi to nėra. Po vakarienės pasėdėjo minkštoje kėdėje, paskaiduris. Ir suėmė ją baimė, pamanius, kad viena tė, paskui griebėsi nėrinio. Kažin Birutė, ar grįžo? Ji neatsiminė, kad būtų girdėjusi varstant tokį vėlų vakarą sėdi pamiškėje, lyg nieko nebijotų. Ir tai buvo paskutinės tylios nuotartys. Jos galva ėmė šilti, o krūtinę mausti nirtulys.

Užkandusi vėl griebėsi darbo. Jos nuotaiką žymėjo pirštai. Jie lakstė, tartum smarkiai sukamos kuliamosios spragilai, o virbalai juose žybčiojo, kaip kokios grėsmingos ietys. Lūpos pabalo, lyg netekusios paskutinio kraujo lašelio, taip jos buvo suspaustos. O veidai kaip sykis priešingai — žioravo liepsna ir akyse švytavo kažin kas neaiškaus. Bet ji nėrė ir nėrė, nebodama, kad jau vėlu ir pati nakties gūduma, artėjant dvylikai.

— Kam gi tu pasakysi, kam pasidejuosi, — atsidūso vieniša moteriškė, — bet jau rimtai gyvenimas apkarto su tuo plevėsa. Niekas ir netiki. Mato, kad namelis gražus, kad nemažai uždirba. O nežino, kaip žiauriai skriaudžia savo vargšę žmoną tasai girtuoklis. Kol statėsi ir tvarkėsi, tai tikrai negalėtum sakyti. Rūpinosi kaip visi dori žmonės ir vyrai. Bet tas jau seniai. Pradėjo gerti. Vis tolyn — vis daugyn. Tie laikai, tie karai prakeikti. Juk nerasi grytelės, kur neraugtų kokios bjaurybės. Su muilo akmenėliu, su gailiais ir pelynais. Boboms kas? Jei ir apžabals, ar sudegins vidurius — juk ne savas, svetimi geria. O tie, tai kaip veršiai ant putros. Pripilk žibalo stiklinę —išrys neuostę.

— Vai gaus, oi gaus tasai šalaputris!... Tegul tik man parsidriekia!... — niauriai dudėjo Stonenė, nes ji tuojau suvokė, kad nėra jokio pasiteisinimo, jei vieni girdo, o kiti geria.

Jau gavo šukų, ne kartą. Aptalžė, ištrynė snukį šlapia mazgote. Po to mažumą liovėsi. Tačiau neilgam. Pavaikščiojo mėlynais paakiais, pasišaipė draugai. Ir vėl. Permažai, matyt. Nustojo perštėti ir užmiršo.

— Pamėgintų, išdrįstų prieš mane ranką pakelti! Uch, nežinau ką padaryčiau!.. Išplėščiau akis.. — drąsinosi, pasirengusi visiems galimumams.

Paskui ji pergalvojo visą gyvenimą. Perleido lyg pirštais rožančių. Ir nesurado nieko paguodai. Ji dūsavo, kilnojo rankas ir pyktis užvaldė širdį, susigraudinusią savo pačios pražudyta dalia.

Na, bet ištvirkimo tokio nebuvo, kaip dabar. Pasileido kaip žydo kelnės. Ne vien geria, bet ir į svetimas dairosi. Tokia Valiuškienė, tai tik jau paskutinė dvasna. Sako: — Pas Valiuškienę ne tik išgerti, bet ir užkandos... Vilioja vyrus. Per naktis kaip statinių prisikimšę. Ak, tai begėdė! Ne tik pati, bet ir savo dukteris tvirkina. Agrastais gerai nuražuoti, kad nežinotų kaip atsisėsti. Vilioja žmonių pinigus, iš kelio veda vyrus ir žmonas priverčia kankintis vienas. Verta, tai verta tai žydmergei suruošti gerą maršą, jei jau perkūnas nesudegina ir Dievas nemato.

Bet yra kam, matykit. Žmona nebegera, — nuodingu šypsniu lūpose, apžvelgė Stonienė savo vyrą. Baisus čia vyras — iš pupų nevaromas. Tokių po tris už kapą kiaušinių. Jei ne žmona, seniai kur pakelėje būtų kojas užvertęs. Jos panieka vyrui augo. Jautėsi žiauriai nuskriausta ir tuo didžiau juto savo pranašumą. Ji žinojo esanti graži ir tvirta ir, kaip kalnas, nepajudinama dorybėse. Ir kas gi sujaukė galvą, kad ryžosi eiti už tokio nevėšos? Ak, Tu mano Dieve, Dieve... — dūsavo vargdienė, išmesdama į šonus rankas.

— Atsiims, vai už visas nuoskaudas atsiims. Ir taip, kad savaitę nekiš pro duris nosies. Sukulsiu, kad nei ta laumė iš tolo nebežiūrės!...

Jau ir dvylikta artėja. Ji nebetikėjo, kad vyrą galėjo sulaikyti tarnyba, ar kas netikėto, kaip atsitikdavo tokiais laikais. Ji audė kerštą. Už apviltą jaunystę, už paniekinimą gero jos vardo. Už visas kančias ir laukimo baimes. Už... Ji sudėsto tinkamų žodelių eilę, kaip sutiks ir prabils, rūsčiai ir iškilmingai. Ne, geriau žodžius atidėti rytojui, kai išsipagirios. Tada tai trinkti! Kai pabus subukytas kaip žalias obuolys, kai negalės nei ant šono, nei ant nugaros pagulėti.

— Ką, aš jo dar lauksiu, kaip mergaitė? Kad nesulauktų to iš manęs, naginės lopas! Fui... Gulsiu ir užmigsiu. Ir neįleisiu. Tegul pašals uodegą ant sniego. Galės grįžti iš kur atėjęs. Pas dorus žmones nėra vietos girtuokliams ir paleistuviams. Na, kurgi — pasibels patyliukais ir prašysis nekaltu balseliu: "Aš nenorėjau, matai, tarnyba... Nepyk kurapkėle... Mes tik po stiklelį dėl šilumos"... Aš jam įdėsiu stiklelius. Galės eiti į tvartuką, pas karvę...

Stonienė, prigesinusi šviesą, neskubėdama rengėsi. Pasėdėjo ant lovos ir atsikėlė, nutarusi, kad neužmigs, kai visi nervai paėsti, kraujas užnuodytas ir širdis beveik dreba. Šis kartas taip nepraeis. Ir tuojau pašoko, kaip bakstelėta adata ir dairėsi pakabesnio daikto, lyg jau būtų įdilgintu jautrumu suoudusi laidoko atsargius žingsnius kieme. Kas rankon — tas galvon! Drąsinosi ir kurstė narsumą. Samtis — niekai, arba žarsteklis. Tik paglostysi. Palauk. Prasidarė indaują ir pasiėmė kočėlą. Neblogas, bet štai, kaip sykis kabo buožiniai svarsčiai. Nutvėrusi už koto, iškėlė virš galvos, kaip kareivis, pasiruošęs mesti rankinę granatą, ir nuleido žemyn tokiu smarkumu, kad oras prasiskyręs sušniokštė. Įrankis ją patenkino. Apsiginklavimą baigė, šale svarsčių ant stalo padėdama ir kočėlą. Ji buvo atsargi.

Pusė pirmos, o latro nėra. Užgesino šviesą. Ir nyku kažin kaip. Ar kam rūpi, kad gali nuskriausti vargšę, silpną ir visų apleistą moteriškę? Atsargiai praskleidusi lango užuolaidos kraščiuką, žvilgterėjo. Nelabai tamsu, kai įsižiūri. Tik jau tas miškas, kaip kokia nelaimė juodai gumšo netoliese. Sniegas boluoja tame tarpe, švarus, kaip patiestas rankšluostis. Pro kitą langą jį matė stotį. O laukas tuštutėlis. Zuikis jei bėgtų, ir tai matytų, tokia aiški naktis. Tik to latro nėra ir nebus. Ak nebus? — apmaudingai ji paklausė. Už kiekvieną iškentėtą valandą bus daugiau atseikėta, kaip tame rašte.

Paskui ji kalbėjo poterius, taip pašnabždom, kad vos pati suprato maldos žodžius. Jei ne katė, tai tyloje galėtumei apkursti. Net spengė ausys. Bet ji įsitempusi klausėsi. Ir tarėsi girdinti lomoje upelio šnarėjimą. Nubildėjo prekinis traukinys ir dar tyliau, dar nejaukiau po to. Ir vėl tartum sėlintų kas. Bet laukas, kaip nuplautas stalas. Nepareina. Kad nors kas tau... Snaudulys ėmė sverti blakstienas. Rodos žingsniai?... Širdis kvanktelėjo, lyg šulinin įmestas akmuo. Negi jau?... Žingsniai? Girgžda sniegas. Atsargiai eina. Ji prikando alsavimą ir giliai įtraukė oro. Žingsniai... Tikrai. Prie lango. Ir... bar, bar... Taip nedrąsiai. Acha, nelabasis!... Jaučia katinas aruodą prišmeižęs. Gerai... Tapu, tapu pasieniu, prie durų. Ir bilsnoja. Stonienė stryktelėjo iš lovos. Du žingsniai ir sugriebė ranka buožinius svarsčius. Dar du žingsniai ir vėrė duris į priemenę. Nutarusi nekamantinėti ir veikti ūmai, didesniam nustebimui, atšovė skląstį ir patraukė į save duris. Svarstyklių kotas net subraškėjo delne. Ir iškelta ranka pasiutusiu smarkumu nusileido ant vargšės galvos. Tamsus galvos siluetas duryse linktelėjo, tarsi ją būtų kas patraukęs į žemę, ir išleido kimų, trumpą balsą. Antras ir trečias smūgis krito tokiu pat greičiu ir jėga.

— Še tau!... Še tau!... — pro sukąstus dantis šnypštė Stonienė, tvodama sukniubusį vyrelį, kur pakliūva. Nesirinkdama ar galva, ar pečiai, ar nugara. Žmogus glūstelėjo į staktą, pasilenkė priekin. Paskui tupinėjo atbulas. Barkštelėjo dar kas, kai jo koja užkliuvo į slenkstį. Ir aukštinelkas nuvirto į sniegą.

Žmona jo nebesivijo. Puolimo staigumas per trumpiausią laiką atliko daug. Kerštas pavyko.

— Sprok lauke, pašalk uodegą!... Neįsileisiu vidun! — tarė paskutinius prakeikimo žodžius, užtrenkdama duris. Jų nebeužsklendė, tik privėrė. Visa drebėjo, kaip vėjo pučiama ir tik iš lėto slūgo jos nirtulys. Pamažėle jis dilo ir beliko tik rankose ir sąnariuose. Po valandėlės jai jau sunku buvo susivokti visose vakaro painiavose. Tiek daug visokių nuotarčių! Jos gulo visu svoriu ir sapnai. tartum eidami ranka-rankon, ją iniko supti ir mėtyti.

Nebuvo dar pailsėjusi kaip reikiant, bet pabudo ir suprato, jog pramiegota. Dienos šviesa ir pro užuolaidas nesulaikomai veržėsi į vidų. Skubiai užsmetė palaidinį ir žvilgterėjo pro duris vyro kambarin. Jis gulėjo kaip ilgas išsitiesęs, antklodę užsitraukęs ant galvos.

— Uždaviau tai gerai... Kažin ar kelsis į tarnybą? — pamanė ir puolė atidangstyti langų.

Stoties viršininko vaikai tuo metu bėgo per jų kiemelį, sušilę, atsisagstę kailinaičius ir vienas per kitą šaukė:

— Tetule, tetule, išeikit pasižiūrėti!..

— Sugavo, ot!... Veda... veda!...

— Va, ir čia kraujo!... Sniegas raudonas!.. — rodė berniukas pasilenkęs, kad net jo kuprinėlė su knygomis smuko ant galvos.

Stonienė prasidarė duris:

— Ko jūs, vaikučiai, šūkaujate?

— Jau atveda!... Sugavo. Žiūrėkit, ponia!— durte dūrė mažu pirštuku stoties viršininko duktė.

Iš savo kambario, laiptais nusileido ir panelė, telefonistė, pasiruošusi tarnybon.

— Ką atveda?... — susidomėjo ji.

— Ogi parašiutininką... — aiškino berniukas su kuprine knygų. — Miške pačiupo. Vaikai ėjo mokyklon ir pamatė...

— Kraują ant sniego pamatė, — dadėjo jo sesutė, — tai nubėgo...

— Nenubėgo, o pasakė... Aš geriau pasakysiu kaip buvo. Vaikai ėjo iš ten, rado ir pasakė mano tėveliui. Tai Jackūnas ir Petras tuojau išėjo ir atrado...

— Parašiutininką?...

— Taip. Tikrą... Banditą! Štai, atveda, matote, panele Birute?

Trijų žmonių būrelis artėjo nuo miško. Vaikai nubėgo jų pasitikti. Stonienė sumurmėjo, ko nesuprato nei Birutė, ir šoko vidun.

— Kelkis!... Neiškirmijęs dar?... — ir vienu siūčiu nutraukė antklodę.

Stonys atsisėdo, nusižiovavo ir pasirąžė. Jis susiraukė ir sumirkčiojo — dienos šviesa net akino.

— Pamigau? — paklausė pasišiaušęs žmogus.

— Kelkis!.. — pakartojo žmona, tokiu menku ir karkiančiu balsu, lyg jos gerklę tuo metu būtų suėmę geležiniais pirštai. Ji dar buvo maniusi klausti, bet lūpos tik suvapėjo.

Trijų žmonių būrelis jau visai artėjo prie namų.

— Labas, ponia Stonien!... — pasisveikino Jackūnas, vyresnis policininkas. — Štai, einam ir netikim savo akim. Mums parūpo sužinoti, iš kur tas pėdsakas veda?.. — ir štai... į jūsų kiemą atėjom!...

— Jau taip sudirbtas, kad be vargo paėmėm. Guli po egle ir nei gintis nemano... Nusilpęs gatavai ir sušalęs. Kaip jautis — visas kruvinas, — tarė Petras, antrasis policininkas, įsitvėręs belaisvio rankovės.

— Matosi — šią naktį nuleistas. Ir užsigeidė vyras pasišildyti... O čia jį... Na, po šimto kipšų!... Išaižytas, kaip žirnio ankštis... Sakykit — kaip čia buvo? Kur Stonys?

— Nežinau...— Stonienė žiūrėjo į policininkus, kurie, be savo ginklų, dar nešė suimtojo. Tasai atrodė jaunas besąs. Vienos akies beveik nežymu, o ausies vietoje — baisu pažiūrėti. Plaukai sulipę ir visi rūbai vienais latakais nubėgę ir sukrekėję. Jis drebėjo. Stonienė gaudė orą ir liežuvis pasidarė kaip iš kaulo. Panelė Birutė tarė, nusipurčiusi reginiu:

— Aš girdėjau naktį kažkokį triukšmą. Pamaniau, kad šeimininkas grįžta. Tartum jūsų, ponia, balsą priemenėje?...

Policininkai susižvalgė.

— Ei, Stony, pasirodyk! Tavo palangėje tikra skerdykla. Kaip čia taip žvaliai apsisukai?

— Apsaugok Dieve! Tai ne aš vyručiai. Vakar kaip išsiskyrėm, juk žinot? Ir patraukiau tiesiog namučio. Kad nors kas man ant kelio... Ir kai dėjau į akį — tai iki šiol... Galėjo išnešti su visa lova — nieko nejutau... — aiškinosi Stonys, pasišiaušęs ir paraudusiom akim. Jis žvalgėsi baimingai į visus aplinkui, lyg išstatytas pajuokai ir apšauktas kaltininku.

— Hm... Velniškai įdomu. Kokia čia istorija mezgasi — kraipėsi Petras. — Bet mes jau eisim. Šiam sykiui. Paaiškės vėliau...

—Judėsim... — pritarė antrasis. Ir visa govėda nulingavo.

Stonys apžiūrėjo sutryptą ir sukruvintą sniegą ir, kaip šeimininkas, pyktelėjo, kad jo kieme koks tai valkata buvo apsilankęs. Paskui jį nupurtė šiurpas, lyg šaltą ranką už apikaklės užkišus. Nebejuokai čia... Na, na. Ką gi žmona veikia?

— Tau, vargšele, tai turbūt buvo baimės užtektinai. Galėjo juk išgąsdinti.. Ir pašovė kažkas — prie pat mūsų durų.. Stebiuosi... — minkštai artinosi prie žmonos. O kai ši tylėjo, jis nutarė, kad žmona tikrai jau ne tokia bloga. Nei pusės žodelio dėl vakarykščios. Net duris paliko neužsklendusi.

— Na, atsigauk, atsipeikėk.. Juk mes nei nepajutom. Ačiū Dievui... — meilinosi Stonys. — Bet laikai tikrai neramūs. Parašiutininkas.. Matai...

— Išsivirk arbatos. Man vėl pradeda šoną diegti... — pasakė žmona, užsidarydama kambario duris.

* * *

Stiprių partizanų sargybos postų saugojamuose Saločiuose naktis praėjo ramiai, nors priešo tvaikas buvo stipriai jaučiamas, nakties tylą drumsčiant nepertolimiausiems šūvių garsams ir pašvaistėms plačiai erdvėje liepsnojant. Klaikūs sapnai kankino ne vieną partizaną po pareigų išsitiesusį poilsiui mūrinės pradžios mokyklos klasių grindyse.

Liepos 29 d. rytas vėl išaušo šviesus ir giedras, kaip ir visi šių paskutinių vargingų ir skaudžių dienų grandinėje. Gamtos idilija, įsiliejusi į širdis ir kraują, kėlė dar didesnę dvasinę kančią, skaudžiais nostalgijos smūgiais plakdama vyrus. Pakilus iš miego, mūsiškis dalinys atsiskyrė nuo Saločiuose pasiliekančių "V" ir "S" dalinių ir buvo atitrauktas kelius kilometrus pietryčių kryptimi, į Pasvaliečių kaimo pakluones. Kadangi ne vieno širdyje knietėjo noras patraukti partizanauti į Biržų girios masyvą ar kitas vietas, vadai pasirinko šią nuošalesnę vietą apsisprendimui ir kiekvieno vyro asmeniškam, niekieno nevaržomam apsigalvojimui.

Pasvaliečių erdvę supą miškeliai ir šilojai buvo pilni parako dūmų ir aštraus kovos bildėjimo. Tai ženklai, kad priešo smaigaliai jau čia pat pašonėje, ir kad galutinas apsisprendimas turi būti nedelsiant padarytas. Darant išvadą iš paskutinę naktį žvalgybos surinktų duomenų, saugesnis kelias į Biržų girią tebuvo galimas tik per Latvijos teritoriją, nes Lietuvos pusėje apie Pabiržę, kaip patirta, buvo naikinamos apsuptos vokiečių jėgos ir perskrosti kietų naikinamųjų kautynių lauką buvo pavojinga. Mestis į pietus taipogi sunku, nesant ten tarp savęs susijungiančios miškų grandinės. Skaudus slogutis gulė vyrus, svarstant šią sunkią padėtį, kurios buvo galima išvengti

MŪŠOS KAUTYNĖS

Partizanų dalinio žuvimas

VLADAS RAMOJUS

dar frontui nepriartėjus, savose apylinkėse pasirinkus patogias vietoves, ar pasitraukus į vakarus, kada kelias dar buvo atviras. Bet pilnas negęstančių vilčių tikėjimas į rytdienos stebuklą, kurio labiau nei kada tomis dienomis visa Lietuva laukė, ir noras išlaikyti nors mažą dalį žemės, galop atvedė į šią padėtį.

Trumpai ir nuoširdžiai pasitarus ir susikaupimo minute prisiminus tas kraujo aukas, kurias per paskutines kelias dienas priešo kulkos išskyrė iš mūsų tarpo, apie 60 vyrų galutinai apsisprendė atsiskirti ir patraukti partizanauti užfrontėn, Biržų girios kryptimi. Skaudu buvo išgirdus šį apsisprendimą ir paskui pergyvenant patį išsiskyrimą saulės ir žalumos sklidinuose laukuose. Ir ne vienam jau paskutinį . . . Saulės įdegtus veidus sukaustė rimtis ir ne vieno skruotus papuošė ašaros, spaudžiant dešines atsiskiriantiems. Nepraėjus nė valandai, anų trejetukai paskendo Pasvaliečių apylinkės šilų gilumoje, palydėti mūsų žvilgsnių ir pasisekimo linkinčių žodžių. Likusiųjų širdis dar kiečiau sugniaužė nostalgija ir 80-tis grįžome atgalios į Saločius, pas ten tebesančius partizanus, vienu troškimu: kaip galima ilgiau išsilaikyti nors menkame kampelyje, nes stebuklui dar vis tebetikėjom ir jo tebelaukėm, ir tai mus įgaliavo anie broliai, kurie perėjo į kitą kovos sektorių.

Liepos 29 d. vakarą Saločiai tebebuvo partizanų rankose, iš trijų pusių, maždaug 5-6 km atstume apgulti raudonosios armijos. Pavakary su savo menku dalinėliu, besiblaškiusiu pačiame pietų Latvijos pakraštyje, Saločiuose atsirado vokiečių wehrmachto plk. Walter, gan simpatingas austras, geisdamas kartu su mumis laužtis Biržų girios link. Tad ir karinę tą vakarą Saločių jėgą sudarė apie 300—350 partizanų ir kelios dešimt vokiečių, su vienu kitu sunkesniu pabūklu, kurie ir pasiliko Saločiuose per naktį.

Liepos 30 d. rytą, saulėtekio karoliams raudonai išpynus rytų skliautą, paskubomis pakilom paskutiniam žygiui — į rasa nusėtus Mūšos krantus, nes raudonieji jau visai iš arti supo Saločių prietiltį. Pirmyn ar atgal nebebuvo kada bežygiuoti. Tik beliko paieškoti patogiausios vietos gynimuisi. Tam labiausiai tiko dešinysis, aukštas Mūšos krantas, priešais kiek žemiau dauboje gulintį miestelį. Galutinai evakuavus patį miestelį ir mus priglaudusias dar mūsiškiam krante pasiliekančias mokyklos patalpas, nuo Darius-Girėno vardo tilto pietuose, iki Šakarnių miško šiaurėje, netrukus išsitiesė partizanų apkasai, iš jų sužiūro kulkosvaidžių ir kitų lengvųjų ginklų vamzdžiai, o užnugaryje atsistojo ir keletas sunkesnių pabūklų. 7 val. 30 min. nuo Pasvalio pusės atžygiavusi raud. armija ėmė veržtis į miestelį. Trumpa bet stipri ugnis iš dešiniojo kranto atsakė, kad tikrieji šeimininkai budi. Bet mūsoji ugnis buvo tuojau sustabdyta, kad nesudegintume paties miestelio. Miestelis be kovos atiduotas priešui, ir priešas prisileistas patogiausian, artimiausian

nuotolin — prie pat antrojo Mūšos kranto. Čia jau atsirado puikūs taikiniai patogias pozicijas užėmusiems mūsiškiams šauliams.

Sučiulbo ginklai viename ir kitame krante, apsitraukė dūmais dangus. Prasidėjo baisios naikinamos kautynės ir iki pietų prieš partizanų linijas sudužo trys dideli, pėstininkų masėmis ir minosvaidžių ugnimi paremti puolimai. Žuvusių mūsų pusėje dar nebuvo, tik užpakaly liepsnojo kelios ūkininkų sodybos. Pusiaudienyje, trečiajam puolimui sugniužus, užviešpatavo ramybė, tik anojoj upės pusėj girdėjosi autovežimių dūzgimas. O širdyse dar vis liepsnojo viltys, kad gal atlaikysime, ir priešas paluš... Verdantį kraują dar labiau stiprino žalia drėgna žemė, 1919-20 m. šiose pat vietose nušlakstyta savanorių krauju, prie kurios mes dabar glaudėmės. Maistininkai fizines jėgas sustiprino lietuviška duona ir lašiniais, o municijos tiekėjai papildė šaudmenis naujomis atsargomis, tik ką atkeliavusiomis Bauskos vieškeliu iš Latvijos, kuris dar neatkirstas siekė mūsų pozicijas.

Bet atodūsis, kurio metu mintimis glamonėjom motinas ir kitus artimuosius, buvo trumpas. Vėl virš galvų pasipylė švinas, ugnis ir žemės. Prasidėjo ketvirtas puolimas iš anapus upės, siaurą žiedą dar labiau suspausdamas. Šio puolimo metu priešas prasilaužia šiaurėje, supdamas mus. Tuo pačiu atkerta nuo Latvijos. Centre ir pietuose partizanų frontas dar nelūžta, nors jau ugnies pajėgumas menkesnis. Užkaista kulkosvaidžiai, o, atkirtus Latviją, nebepasiekia ir naujos municijos atsargos. Po 8-9 kautynių valandų pasidaro karšta ir pietiniame sparne, ir penktasis puolimas, vykstąs saulėlydyje, sulaužo patį fronto centrą. Pagalbos ir stebuklo nebėra... Masės verčiasi per tiltą ir iš užpakalio virsta į partizanų apkasus. Prasideda kautynės vyras prieš vyrą. Vos girdimas vado įsakymas liepia trauktis į Šarkanių mišką. Paties dešiniojo sparno vyrai tveriam ugnį iš vieškelio griovio. Bet centrinio sektoriaus kovotojus besiplėšiant iš prieškalnėje gulinčių apkasų ar pakelės rugių rėžiuose, kerta priešo kulkos. Jų kulkosvaidžiai greit užvaldo vieškelį ir saujoje dusina iki paskutinio besiginančius. Gal trisdešimčiai pavyksta pasiekti Šakarnių mišką, kuriame irgi randasi priešas, anksčiau prasilaužęs šiaurėje. Nuo padegamųjų kulkų miškas tuojau suliepsnoja ir tame ugnies ir dūmų tvane vėl kautynės vyras prieš vyrą. Vėl naujos aukos krenta minkštuose uogienojuose. Ir tik Viešpaties valia keliolika vyrų stebuklingai apsergsti ir juos išveda į Latviją.

Kai vidurnaktyje, persikėlęs per Nemunėlį ir įžengęs į Latvijos žemę, pažvelgiau atgalios į pietus, ten Šakarnių, Saločių erdvėje kabėjo kruvinai raudona pašvaistė, bylodama Lietuvai, kad čia ką tik virš šimto galvų nusviro ant tos žemės, kurios laisvė ir gėris jas paguldžiusiems buvo brangesnis už žemiškus turtus ir asmeninę laimę. Taip anksti baigė pernelyg trumpą savo egzistenciją partizanų dalinys. Ar ji buvo prasminga, tai parodys istorija. O mes aštuoni, vėliau pasiekę laisvuosius vakarus, esam gyvieji liudininkai tų vyrų kovos ir kraujo aukų.

Dar Latvijoje tebebūnant mus pasiekę Mūšos kautynių atgarsiai buvo liūdni: apie 20 partizanų, gyvi patekę į raudonųjų nagus, buvo sušaudyti, o jų išniekinti lavonai numesti Saločių prekyvietės aikštėje. Tai buvo turbūt pirmieji. O kiek jų matė ir matys Saločių ir kitų Lietuvos vietovių aikštės, kol tikrai nušvis didysis stebuklas...

Vilties žiburiai

Iš ūkanų, kaip vilties žiburiai,
Pakilot, Tautai džiaugsmo semti.
Narsus Kary! Tu mirdamas tarei,
Žūstu, kad leistų Tau gyventi.

Kur esate didvyriai, širdimis,
Krauju, kančia sau laisvę pirkę?
Kai Laisvės Varpas gaudė su jumis,
Seni, o būdavot pravirkę.

Nutilo jis. Net tėviškės laukuos
Lietuvis vietos neberanda.
Oi, kiek vaikų Tėvynė paaukos,
Kurie pažino laisvę brangią!

Nuo kapo, nepuošto, net be ženklų,
Lietus kraujo lašus nudildo.
Be kryžiaus, krūmai saugo nuo akių,
Rytais rasos lašai pavilgo.

Iš ūkanų, kaip vilties žiburiai
Pakils tvarkingos sūnų eilės,
Iš Kazachstano stepių grįš kariai.
Tik, daug kapų puoš lauko gėlės...

Jonas Minelga

Geriausias draugas

Esi tu mano geras draugas,
Geriausias iš visų draugų.
Tu kaip relikviją man saugai,
Tai, kas man miela ir brangu.

Andai, kančių kely suklupęs,
Stiprybę rasdavau tavy.
Pro šalį plaukė kraujo upės,
Bet mudu likova gyvi...

Kai amžinos nakties šešėlis
Dengs mano gęstančias akis,
Ir tau vys paskutinės gėlės,
Ir tau sudie jos pasakys.

Dabar, klajūno skaudžią naštą
Nešu kaip kryžių ant pečių.
Ir čia, toli nuo gimto krašto,
Šalia savęs tave jaučiu.

Tau himnai mano sieloj aidi.
Geriausias draugas man esi.
Manęs juk niekad neapleidi —
Tik tu — tėvynės ilgesy.

Juozas Mikštas

Australija, 1949 m.

MŪSŲ JAUNIESIEMS

Graži tu mūsų, Brangi Tėvyne...

Z. G—TIS

Lietuva, brangi mano tėvyne,
Šalis, kur miega kapuos didvyriai.
Graži tu savo dangaus mėlyne,
Brangi, nes daugel vargų patyrei.
Maironis

Giedodami Zauerveino parašytą giesmę — Lietuviais esame mes gimę — dažnai pamirštam, kad lietuviu gimti yra daug lengviau, negu juo būti. Pamirštam savo gimtojo krašto — Lietuvos gamtos grožį, meilę ir pareigą. O tas kraštas tikrai Aukščiausiojo apdovanotas nepaprastu gamtos grožiu. Graži Lietuva ir mūsų literatūroje.

Poetas vyskupas A. Baranauskas "Anykščių šilelyje" atskleidžia nuostabiai puikią Lietuvos gamtos grožio dalį. Vaižganto Napalys prieš Lietuvos gamtos grožybę, kaip prieš dievybę, eidamas pro rugių lauką— nusiima kepurę. Tautos pranašas Maironis "Pavasario Balsuose", Krėvė "Dainavos Šalies Senų Žmonių Padavimuose", ir kiti rašytojai poetai savo kūriniuose atskleidžia Lietuvos nepaprastą, savitą gamtos grožį. Tačiau to stebuklingo gimtosios žemės grožio neapsakė savieji gausūs poetų, rašytojų raštai. Kenčiančios Lietuvos, kurioj šiandien juoda ir tamsu, gamtos grožis liks neišsemiamas kūrybos šaltinis visiems laikams, ne tik mums, Lietuvos vaikams, bet ir prašalaičiams, pekeleivingiems svetimiesiems.

☆

Žymus anglų rašytojas, daugelio knygų autorius E. C. Davies, kuris daug keliavo po Lietuvą, Latviją ir Estiją, kada jos buvo dar nepriklausomos, aprašė, savo kelionių įspūdžius ir nuotykius 330 psl. knygoje — "A Wayfarer in Estonia, Latvija, and Lithuania". Rašytojas Lietuvai paskyrė beveik pusę tos knygos, kurioje Lietuvos gamtos grožis ir visas jos paveikslas įdėtas, tarsi, į auksinius rėmus.

Vartau šią knygą D. Britanijoj, Keighley miesto bibliotekoj. Gražu akims, malonu širdžiai. Viskas taip sava, artima, miela. Akys, lūpos, širdis bučiuoja kiekvieną knygos puslapį. Kiek daug anglas rašytojas pažįsta Lietuvą, jos istoriją, žmones. Jis žino, tai, ko kartais mes lietuviai nežinome. Žmogus rausti iš gėdos, kalbėjęs, kad apie Lietuvą nėra raštų ir knygų kitomis kalbomis. Raštų ir knygų apie Lietuvą, ypač apie jos gamtos grožį ir garbingą praeitį, yra daug. Vien anglų kalba savo rankomis varčiau jų rašytojų apie Lietuvą daugiau kaip 20 knygų, bet tai tik pusė, o gal ir tos nemačiau.

Rašytojo E. C. Davies knygoje Lietuva yra gyva artojo prakaite, piemenėlio dainoj, vyturėlio čirenime, prie kelio stovinčiame kryžiuje, šieną vartančios mergaitės dainoje, lakštingalos suokime, raibosios gegulės kukavime...

Plaukdamas garlaiviu Nemunu, autorius meistriškai aprašinėja jo krantus, su piliakalniais, pilių griuvėsiais, bažnytkaimiais, miesteliais, sodybomis, sužymėdamas visas jų istorines smulkmenas. Pasiekęs Jurbarką autorius sušunka: "Kaip gražu, neištveria mano širdis!"

Lankydamasis Zarasuose, E. C. Davies rašo: Ežerų ežerėliai, su neapsakomo grožio salomis, salelėmis. Deimantu spindi laukai, pievos. Ten dirba nudegusių veidų, malonaus žvilgsnio, skaisčios sielos žmonės lietuviai. Ežerų vandenyse, kaip sidabro veidrodžiuose, atsispindi sodybų šešėliai. Šilai, miškai, miškeliai, pilni riešutų, uogų, grybų, paukščių balsų. Lakštingalų, rašytojo nuomone, Lietuvoj ištisi būriai, o šių paukštelių čiulbėjimo esą negalima žodžiais aprašyti. Lietuviškos sodybos paskendusios puikiuose soduose, kurie kvepia medumi, vaisiais, pilni dūzgiančių bitučių.

Tokių vaizdų pilna Lietuva. Šešupė, Šventoji, Neris, Nevėžis, Trakai, Panerių kalnai, Palanga, saulės spinduliuose skęstanti Nida, Neringa, — sako knygos autorius.

Lankydamasis Kaune, Vytauto Didžiojo Karo Muziejuje, aprašo, kaip į jį žiūri Kęstučio ir Birutės paveikslai, ir jis prisimena jų meilę ant aukšto kalno, prie jūros, Palangos miestelyje. Karo Muziejaus vakarinės apeigos ir vėliavos nuleidimas jį taip paveikęs, kad jis jų neužmiršiąs visą gyvenimą.

Knygoje, kaip kokioj enciklopedijoj, gausu žinių apie Lietuvos žmones, jų papročius, tikybą, miestus, žymesnius miestelius, kaimus, ežerus, piliakalnius. Prie plačios Lietuvos istorijos santraukos pridėtas Lietuvos žemėlapis, su sostine Vilniumi.

Knygoje skaitome, kaip korikas Muravjovas atėmė iš lietuvių ne tik žemę, turtą, trėmė juos į Sibirą, bet jis atėmė iš mūsų tautos ir patį brangiausią turtą — spaudą. Didžiausias spaudos draudimo meto draudžiamųjų lietuviškų raštų ir knygų platinimo slaptasis organizatorius, tas atkaklusis, be pastovios gyvenamosios vietos, didis lietuvis Jurgis Bielinis, parnešęs ant savo pečių apie 2000 pūdų draudžiamosios literatūros, lyg koks pranašas tą kurčią lietuvių tautos naktį iš visos sielos gelmių šaukė: **"Kaip lietaus lašas, nuolat lašnodamas, prakala akmenį, taip ir mes su savo raštais pakirsime burliokų šaknis Lietuvoj".** Įvyko stebūklas, tauta, pasmerkta

(Nukelta į 26 psl.)

RAUDONĖS PILIS V. AUGUSTINO NUOTR.

Iš leidžiamos Lietuvos vaizdų knygos

KELIAS ATGAL

SERŽANTAS X, MLE 86613

Aš pats nepajutau, kaip greitai prabėgo svetimšalių legione šešeri metai. Tačiau paskutiniosios dienos, belaukiant demobilizacijos, buvo ilgos, lėtai slenkančios, jog negalima buvo sulaukti vakaro ar kito ryto saulės patekėjimo. Tai buvo ilgos nemiego naktys. Ir ne man vienam buvo ilgos. Taip jos atrodė ir tūkstančiams tų legionierių, kurie turėjo būti po šio karo demobilizuoti. Kiekvienas mūsų tuo metu ir tekalbėjo tik apie tai, kaip jis įsitaisys civiliniam gyvenime, kur važiuos, kaip apsirengs, kokį kaklaraištį pasiriš.

Vieni kalbėjo apie moteris, kiti, kaip Derbec, kilimo iš Bretanijos (į legioną buvo įstojęs kaip liuksemburgietis), sakė, kad kai jis grįšiąs į ūkį, tai jau daugiau niekad žemės neapleisiąs.

Nei vienas nekreipė dėmesio į savo pasakojamas istorijas, o pasakojosi, kaip maži vaikai pasakas, kad greičiau užmigtų, kad tik diena praeitų. Buvo tokių, kurie Prancūziją visai mažai pažino, per ją tik pervažiavo, kad pasiektų legiono kareivines, bet dabar, užtenkamai išmokę prancūzų kalbą, tikėjosi, kad lengviau galės joje įsikurti:

— Geriau kasime ravus, bet negrįšime į legioną.

Savotiškai atrodė visi šie paleistieji legionieriai Sidi-Bel-Abes stoty. Visi jie buvo apsirengę civiliškai. Vienas gavo platų švarką, kitas siaurą, kelnės buvo siauros ir vos galima buvo sulenkti per kelius kojas. Tačiau jie buvo patenkinti, nes tuo laiku buvo sunku nusipirkti drabužių ir net nosinę perkant — reikėjo duoti kuponus.

Tokiais kostiumais jie atrodė, kaip iš prieglaudos paleisti vaikai. Palikę vieną uniformą, jie gavo kitą — pilką. Visų švarkai buvo vienodo kirpimo, vyrai buvo apsikarstę kariškais krepšiais, rankose nešėsi senus lagaminus ir kiekvienas turėjo pasikabinęs po "plėčkutę", iš kurios lašėjo stiprus alžyriškas vynas. Daugelis, neiškęsdami, kol atsisės į traukinį, jau buvo pusę nuragavę ir linksmai šnekučiavo stoties perone.

Mus išlydėti atėjo draugai, kuriems dar po metų kitų teks išeiti į civilinį gyvenimą. Visi jie siuntė linkėjimus:

— Rašykit, kaip ten jums eisis Europoje.

Kiti juokėsi:

— Neužmirskit pasiimti sutarties blanką, kad nereikėtų ieškoti biuro, iš naujo stojant į legioną...

Treti, kuriems dar daug metų pasiliko tarnauti legione, save ramindami, sakė:

— Jie sugrįš. Ką jie ten veiks Europoje? Juk šiandien ten bloga gyventi, žmonės badauja...

Sėdėdamas vagone, aš stebėjau savo draugus. Kaip blogai jie buvo apsišarvavę naujam gyvenimui. Kiek iš jų galės išlaikyti savaitę, mėnesį ar metus?

Aš beveik vaizdavausi juos visus sugrįžtančius į legioną, ypač tuos, kurie jame pratarnavo dešimt, penkiolika ar dvidešimt metų, išskyrus gal tą, kuris sėdėjo įlindęs kampan prie lango ir turėjo išvaizdą kuklaus ir protingo tarnautojėlio; jis jau buvo persenas, sulaužytas ir iščiulptas iki kaulo. Aš vaizdavaus juos sugrįžtančius tokiais pat drabužiais ir gal net tuo pačiu keliu, nusivylusius laisve.

*

Kalbant apie legioną, tai į jį patenkama per Sidi-Bel-Abbes vartus, o labai dažnai išeinama per Balme-les Grottes kapų vartus. Kas Balme-les Grottes? Tai nedidelis Prancūzijos miestelis, turįs gal vos keturis šimtus gyventojų, tarp kurių gyvena apie šimtas senų legionierių.

Siltomis dienomis, kada kaimiečiai būna laukuose, gatvėse tesimato tik berankiai, bekojai ar kokie seniai, didžiumoje dar nešioją legionieriaus kepurę. Visi jie gyvena praeitimi ir ramiai laukia mirties.

Jie būna vieniši. Gyventojai vengia su jais draugauti., nes yra prisiklausę tiek melagingų pasakojimų apie svetimšalių legioną, jog mano, kad visi iš ten išėję yra banditai, žmogžudžiai...

Gi senieji legionieriai, atitarnavę dvidešimt ar dvidešimt penkerius metus, mušęsi visuose laukuose, nebeturį jokių giminių, nesupranta taip priešingai nusistačiusių gyventojų. Pagaliau jie ir nenori suprasti. Atsisėdę priešais "Maison des Informes de la Legion Etrangere" duris, jie pasilieka nejudėdami, kol varpas pašaukia valgyti.

Jie patys pasistatē šiuos "namus". Prieš trejus metus čia buvo tik apleista pilis. Bet legionas gavo leidimą ją susitvarkyti ir apgyvendinti savo invalidus. Šiandien tie benamiai yra pas save. Jie turi savo namus. Jie patys juos sutvarkē gautais iš legiono pinigais ir niekam neturi už tai sakyti ačiū. Jie gyvena ten ne iš mielaširdystės. Ne, jie moka už išlaikymą iš savo pensijos.

*

Vieną kartą, pravažiuodamas pro šalį, aplankiau šią "'legiono prieglaudą". Virš vartų radau išpiaustytą septynialiepsnę legiono granatą, sienose iškabintus įvairius "suvenyrus".

Pats jauniausias "pensijonierius" turējo vos 20 metų. Tai buvo lenkas Bronowisky, kuriam Indokinijoje buvo nutrauktos abi kojos. Seniausias turējo septyniasdešimt penkeris metus, į legioną buvo sutartį pasirašęs 1897 metais ir jame išbuvo iki 1945 metų . . . Jis dalyvavo visuose mūšiuose ir paskutiniais metais legione jam bebuvo pavestos tik garbės salės šlavimo pareigos. Dabar jis šildosi saulēje ir filosofuoja su jaunaisiais.

Yra ten ir kitas "filosofas" Williams Nichols, amerikietis, kuris deklamuoja Ciceroną ir Platoną, bet kuris neišmoko per dvidešimt metų legione kalbēti prancūziškai . . .

Visi šitie seniai, sužeistieji, nusivylēliai ir sergą, dažnai megsta nusigerti. Jiems beliko tik šis paskutinysis malonumas. Jie gyvena tik prisiminimais, kur dažnai kraujas ir alkoholis maišēsi.

Bet štai vieną dieną jie pabunda. Ar tai buvęs jų vadas, legiono pulkininkas Olier, apsilanko, ar maršalo Lyautey žmona, kuri labai myli legioną ir juo rūpinasi, atveža jiems dovanų. Tada jie išsitraukia uniformas, pradeda šveisti diržus ir batus, iš karto visi pajaunēja. Jie pradeda gyventi . . . Bet neilgam.

Ir taip baigia dienas prancūzų svetimšalių legiono herojai . . .

PAS MŪSŲ VYRUS CHICAGOJE

Lankantis Chicagoje, KARIO redaktorius, drauge su vietos dienraščių atstovais, buvo pakviestas į vieną Illinois National Guard dalinį, kuriame tarnauja nemaža lietuvių. Vyrai pamokoms renkasi kartą per savaitę, o taip pat dalyvauja manevruose ir kt. Kuopos vadovybē labai gerai atsiliepē apie lietuvius, nes jie esą drausmingi, sumanūs kariai.

Viršuje: mūsų vyrų būrelis; žemiau — kuopos karininkai su mūsų spaudos atstovais ir kuopos vadu, Cap. Hammer, viduryje; apačioje — Cpl J. Vareika laikraštininkas pasakoja apie gyvenimą ir darbą dalinyje

Noreikos nuotr.

GRAŽI TU MŪSŲ, BRANGI TĖVYNĖ...

(Atkelta iš 22 psl.)

žūti, nežuvo, bet prisikėlė iš mirties ir vergovės patalo.

E. C. Davies knyga mus visus gražina į namus, į Lietuvą, į jos gamtos grožybes, kur šiandien juoda ir tamsu, kur Stalino vergovė, tūkstantį kartų žiauresnė už buvusio caro. Dabartinis laikotarpis iš mūsų tautos pareikalavo tiek kraujo aukų, kaip niekada amžių būvyje. Tačiau lietuvių tauta dabar tiki savo prisikėlimu taip pat, kaip niekada. Žmogžudžiai anksčiau ar vėliau patys susiranda atatinkamą galą.

Lietuviškos ir viso pasaulio jautresnės akys ir širdys jau numato ir nujaučia, kad gal netolimą vieną pavasarį kelsis laisvos Lietuvos gamtos grožybės, o jos padangėje pakils Šventoji Laisvės Ostija. Mes šiuose puslapiuose esame pasirengę paskelbti visam pasauliui: "Namo, laisvos šalies, laisvi vaikai!..."

ĮVAIRENYBĖS

Kada Amerikoje buvo pirmą kartą švenčiama Darbo Diena — Labor Day? 1882 metais, kai "Darbo Ritieriai" pravedė šios dienos šventę. Tačiau tik 1894 m. Kongresas tą dieną paskelbė tautiniu šventadieniu.

*

Ar Amerikos indėnai seka savo senąjį paprotį, pagal kurį miręs karys buvo laidojamas su maisto atsargomis, į laiminguosius medžioklės laukus? Kartais taip. Pvz. Čipeewa giminės indėnai, gyveną Bebro saloje, Michigan ežere, ir šiandien tebelaidoja mirusius su maisto atsargomis, kad jo turėtų pomirtinėje kelionėje. Ir kada 1945 m. mirė jų giminės vadas Johnny Antwine, indėnai į jo karstą įdėjo pintinę vaisių, geriamo vandens ir jo maisto kortelių knygelę...

*

Ar visi eskimai gyvena sniego trobelėse? Ne. Srityse, kur galima rasti pakankamai miško medžiagos, jie stato savo trobeles iš medžio, akmenų ir samanų. Tačiau nuo Mackenzie upės žiočių į rytus, kur medžio veik nesutinkama, ten galima rasti tik iš sniego pastatytas eskimų trobas.

*

Kokio ilgumo liniją galima nubrėžti pieštuku? Vidutinio ilgio paišeliu galima nubrėžti apie 30 mylių ilgio liniją.

*

Kokio amžiaus sulaukdavo senovės romėnai? Manoma, kad senovės romėnų amžius retai kada prašokdavo 30 metų senumo. Taip pvz., kada Julius Cezaris buvo nužudytas, turėdamas 55 metus, tai visi laikė, kad jis buvo labai senas.

Daugiau plutos. Meksikos mieste, Meksikos valstybėje, policija suėmė tris duonkepius ir uždarė jų kepyklas už tai, kad šie į tešlą dėjo mašinoms tepti alyvos.

*

Ar žmogaus širdis ilsisi? Taip. Ji ilsisi tarp smūgių. Septyniasdešimties metų amžiaus senumo žmogaus širdis ilsėjosi viso apie 40 metų.

MARGIEJI LAIŠKELIAI

(Atkelta iš 15 psl.)

Būtinai parašykite ir apie Mažąją Lietuvą, Rytprūsių klausimu, apie Lietuvos teises į dabar rusų valdomą Karaliaučių... Tais klausimais reikia patiems įsisąmoninti, kad būtume vieningi. Kitaip — mes vėl liksime nustumti į šalį.

Viso geriausio,

P. Bagdonas

* *

Mielieji Kariai,

Drįstu taip išsireikšti, ir su giliu įsitikinimu — pasigėrėtinai puikiai leidžiate KARĮ.

Lietuvoje, gimnazisčiokas būdamas, prarymodavau mielas valandėles su KARIU. Toks mielas, savas ir šnekus mano bręstančiai sielai buvo, — **savas,** lietuviškas. Lietuvis karys —laisvės ilgesio ir laisvės kovų simbolis. Lietuviškasis KARYS — lyg tremties dienų Nežinomas Kareivis! Taip artimas, keliąs slypinčias lietuvio šauniąsias dvasios ir ryžtingumo jėgas. Dieve, padėk šiame bare. Tik spėkų, tik nepailskite!

Šešių dolerių padovanotą sumą siunčiu KARIUI, Vokietijoje esantiems TBC ir kitiems ligoniams (ypač studentams), adresuckite savo nuožiūra.

Gyvuokite!

Kun. J. Dedinas

Watershei/L.
Belgija.

AVIO TECHNIKOS NAUJIENOS

• Pagal General Electric B-vės pranešimą, Korejoje sprausminiai varikliai yra užvedami "dirbtinio kvėpavimo" būdu. Šiuo metodu išpučiamasis smūgis duoda pradinį užsukimą tiesiai už užvestojo stovinčiam lėktuvui. Šis būdas pirmiausia buvo išbandytas su F-86 lėktuvais.

• Pagal senąjį metodą, nušalusios kūno dalys pirmiausia buvo atšildomos šaltu vandeniu ar sniegu, tačiau tirpstąs sniegas dažnai pažeisdavo kūno audinius. Karo aviacijos medicinos eksperimentinėje mokykloje prieita išvados, kad greitas atšildymas su šiltu vandeniu ne taip kenkia audiniams ir sumažina gangrenavimo pavojų.

• Republic F-84G bus pirmasis sprausminis naikintuvas, gaminamas serijomis ir turįs įtaisus, kurių pagalba galės gauti degalų-tepalų papildymus ore. Šis lėktuvas taip pat turi ir automatinį pilotą.

• Dedamos pastangos, kad radijo pagalba žodinis balso ryšys su skraidančiomis įgulomis būtų galimas palaikyti visą laiką ir dideliuose atstumuose. Nenutrūkstąs balso ryšys buvo išlaikytas vieno bandomojo skridimo metu tarp bazės ir lėktuvo, turėjusio VHF radijo aparatūrą, 2.125 mylių skridimo atstume į Seattle. Bangos ilgumas buvęs taip numatytas, kad jam nekliūdytų jonosferiniai trukdymai.

AIR FORCE

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Jurgis Savickis, "Raudoni batukai", novelės. Išleido Gabija 1951 m. 134 psl., kaina $1.50. Dail. V. Adamkevičius. Knyga gaunama šiuo adresu: Gabija, 340 Union Ave., Brooklyn 11, N. Y. ir pas platintojus.

Šatrijos Ragana, "Sename dvare", apysaka, trečiasis leidimas. Išleido Baltija, Toronto, 1951 m., 176 psl., kaina nepažymėta. Tai viena žymiausių Šatrijos Raganos apysakų, vaizduojanti dvaro likimą Lietuvoje.

Leidinį redagavo A. Pauliukonis. Knyga išleista skoningai.

"Technikos žodis", nr. 5, rugpiūtis, 1951 m. Technikos darbuotojų nepriklausomas populiarus mėnesinis laikraštis. Leidžia: Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų S-ga Chicagoje, Technikinės spaudos sekcija. Redaguoja Red. Kolegija.

Malonu pastebėti, kad kolegų inžinierių laikraštis daro sparčiai gerėjančio įspūdžio, stengdamasis suburti pasaulyje likimo išblaškytus šios taip svarbios srities specialistus, išlaisvintos tėvynės didžiajam atstatymo darbui. Geriausios sėkmės!

Red. adresas: Tž. c/o G. J. Lazauskas, 2419 W. Potomac Ave., Chicago 22, Ill.

PRANEŠIMAS KNYGOS BIČIULIŲ KLUBO NARIAMS

Antroji Knygos Bičiulių Klubo nariams skirtoji knyga — Jurgio Savickio novelės "Raudoni batukai" — jau išleista ir išsiuntinėta visiems klubo nariams. Atskirai perkant, ši 134 psl. knyga kainuoja $1.50. Sekančioji knyga — Nelės Mazalaitės apysaka "Mėnuo, vadinamas medaus" — jau renkama. Šią knygą klubo nariams bus galima atiduoti rugsėjo mėn. pabaigoje ar spalio mėn. pradžioje. Tai bus virš 250 psl. knyga, kurią klubo nariai gaus perpus pigiau, negu ji kainuos ne klubo nariams. Puikusis Jurgio Jankaus romanas "Paklydę paukščiai" taip pat atiduodamas į spaudą, ir po poros mėnesių jis pasieks skaitytojus.

Visus klubo narius maloniai prašome paraginti savo pažįstamus rašytis į Knygos Bičiulių Klubą. Tuo bus aktyviai prisidėta prie lietuviškų raštų išleidimo. Klubo nario mokestis, kaip žinoma, yra $5.00, o naujausių knygų gaunama daugiau kaip už $8.00. Mokestis siunčiamas šiuo adresu: **Gabija, 340 Union Avenue, Brooklyn 11, N. Y.**

KRYŽIAŽODŽIŲ SPRENDIMAI

NR. 1

Gulsčiai: 2. GOP, 4. VAKAR, 6. KORIKAS, 8. BALBO, 9. ŠOK, 11. BINGO, 12. PADAS, 14. MERGA, 15. MILANAS, 17. VARŽA, 18. ŠILAS, 19. LAK, 21. KARTA, 22. TOLIS, 23. LAKAS, 24. NARSA, 25. KŪNAS, 26. VOKAS, 27. ISA, 28. GAZAS, 29. KAPAI, 30. ALMINAS, 32. BADAS, 33. AIDAS, 34. VORAS, 35. KAD, 36. VYRAS, 37. SONETAS, 39. SENIS, 40. TOS.

Stačiai: 1. TOKIO, 2. GARBO, 3. PAK, 4. VOLGA, 5. RAŠALAS, 6. KANGA, 7. SODAS, 8. BIRŽA, 10. KAN, 11. BERTA, 12. PILIS, 13. SALAKAS, 14. MARSALA, 15. MILAS, 16. SAKAI, 17. VARSA, 18. ŠONAS, 20. KAS, 21. KAI, 22. TŪZAS, 23. LOPAS, 25. KANADOS, 26. VADAS, 28. GIDAS, 29. KARAS, 31. MIK, 32. BORAS, 34. VYTIS, 36. VENOS, 38. NET,.

NR. 2

Gulsčiai: 1. KALKUTA, 9. AULA, 10. SAITAS, 13. SANDORA, 14. AVOLA, 15. GINA, 16. GRAMAS, 17. TIARA, 18. URANAS, 19. SKIETAS, 21. SAU, 23. TEN, 25. MAP, 27. PINOKIS, 31. MONIKA, 33. ANTRA, 34. GORILA, 35. RITA, 36. ARENA, 37. SAKALAS, 38. MALAGA, 39. DURA, 40. KAROSAS.

Stačiai: 1. KASETĖ, 2. LANGAS, 3. KUDIRKA, 4. ULONAI, 5. TARA, 6. SAARAS, 7. ATOMAS, 8. ASAS, 11. IVAN, 12. ALASAS, 16. GRANO, 18. UTENA, 22. ZAMORA, 24. GINTARO, 26. PORELĖ, 27. PILAGA, 28. KAIKUR, 29. STALAS, 30. MARSAS, 32. NINA, 34. GAMA, 35. RADA.

NR. 3

Gulsčiai: 1. PUNIA, 4. BUKAS, 7. KUBAS, 8. BĖGIS, 10. KAKTA, 12. ITA, 13. DANAS, 16. SŪRIS, 19. AMEN, 20. KATĖ, 21. ARAS, 22. KAVA, 23. STOP, 24. NATA, 26. KILAS, 28. MANAU, 29. UNA, 30. RASOS, 32. ŽĄSIS, 34. LATAS, 35. SIMAS, 36. SAMOS.

Stačiai: 1. PABADA, 2. IKI, 3. AUSIS ,4. BAKAS, 5. USA, 6. SKALSĖ, 9. GENEROLAS, 11. KARAVANAS, 14. AMATI, 15. ANAPA, 17. ŪKANA, 18. ITATA, 23. SKĖRYS, 25. AUKSAS, 27. SUSAS, 28. MAŽAS, 31. OLA, 33. ĄSA.

*

Šiuos tris kryžiažodžius geriausiai išsprendė: **St. Skorupskas**, Detroit, Mich. — pirma vieta; **Raimundas Žičkus**, Boston, Mass., — antra vieta; **E. Penkauskaitė**, Boston, Mass., — trečia vieta.

Laimėjusiems bus išsiųstos numatytos dovanos (KARYS nr. 3, 20 psl.) knygomis.

"PELĖDA" vienintelis iliustruotas jumoro ir satyros žurnalas Jungt. Amer. Valst.

"Pelėdoje" atsispindi visas Amerikos lietuvių gyvenimas, kaip kreivame veidrodyje. Gyvenimas be "Pelėdos" — tiek pat, kaip be druskos.

Prenumerata: metams $4.00, pusei metų $2.50. Atskiras numeris 40 centų.

Nuliūdime ir susigraužime kreipkitės į "Pelėdą":

LIETUVIŲ KNYGYNAS "NEMUNAS",
3143 So. Halsted Street, Chicago 8, Ill.
Tel. Victory 2-3314

Technikos darbuotojų nepriklausomas populiarus mėnesinis laikraštis

TECHNIKOS ŽODIS

JAV ir užs. metams 2 doleriai, pusmečiui — 1 doleris

ADM. adresas: K. Bertulis, 1616 So. Christiana Avenue, Chicago 23, ILL., U. S. A.

Leidžia: Amerikos Liet. Inž. ir Arch. Sąjunga.....

PLB Vokietijos Krašto Valdybos Leidykloje galima gauti šių lietuviškų knygų:

	Kaina Dol.
1. LIETUVIŲ KALBOS VADOVAS, prof. Skardžius ir kt. 606 pusl. įrišta	4.50
2. PRINCAS IR ELGETA, Mark Twain. Apysaka, įrišta, iliustruota	1.20
3. VYTURĖLIAI LAUKUOS, V. Šimaitis. Eilėraščiai vaikams, įrišta, iliustruota	0.65
4. TĖVELIŲ PASAKOS, A. Giedrius, 59 pusl. iliustruota	0.25
5. LIETUVIŲ LITERATŪRA, Pr. Naujokaitis, 316 pusl., įrišta	2.00
6. ESMAIČIO ir kitų autorių vadovėliai ir kitų knygų vaikams ir suaugusiems.	

Netrukus išeis iš spaudos A. Giedriaus TĖVŲ PASAKOS

Kreipkitės į Leidyklą (Litauisches Zentralkomitee, Hannover, Hegelstr. 7, Germany) arba pas platintojus. Platintojams nuolaida.

Pareikalavus siunčiame katalogą.

KUPRINĖS PABIROS

RUDENS SIMFONIJA...

Šlamščia vėjai pamažu,
Blaško lapą rudą,
Dar toliau, dar bus gražu —
Stalinai sujudo...

San Francisco karčiamoj
Vos negavo lupti,
Iškeliavo greit namo,
Pas "katiušą" tūpti...

O kad būt "draugam" linksmiau —
Dainą rudeninę
Užveda kasdien balsiau
"Sabre jet" plieniniai.

*

Pučia vėjai vis stipriau,
Kelia neramybę,
Žemėj blaškant pamačiau
Lietuvių vienybę...

Ką, vyručiai, dabar čia
Neriatės iš kailio.
Ir be mūsų bus valdžia,
Stokime į eilę...

Pirmiau reik: deš'nėn, kairėn!
Pirmyn! Į ataką!...
O paskui jau mes srovėn —
Susirasim taką...

*

Ūžia vėjai galvoje,
Cypia velnio grajų,
Lygiai kaip Lietuvoje,
"Božegraikos" salėj...

Bosas šaipos paslapčia:
čia tau ne Palanga,
Jei pasilakei nakčia —
"Aut"! Namo! Pro langą!...

Be ramybės, pinigų,
O ir galvą skauda —
Kaip žmogus gali paremt
čia tą mūsų spaudą!...

Dagiliukas

Priverstinas nutūpimas. Anglijoje, Dudley mieste, po dviejų laimingai išgyventų metų vietinio zoologijos sodo tvenkinyje, jo įnamis pelikanas pakilo į laisvę, bet per klaidą nutūpė liūto narve...

Atsilygino

Savo atsiminimuose gen. Omar Bradley rašo: "Kai mes susitikome rusus ant Elbės, I-sios Ukrainiečių Armijų Grupės vadas marš. Ivanas Konievas pasikvietė mus į pokylį. Po iškilmingų pietų į patalpą šokių ritmu įėjo pirmaeilė baleto grupė, palydima tuzino balalaikų. "Tai labai puiku" — pareiškiau. "Tai vos keletas merginų iš raudonosios armijos" — paaiškino man Konievas.

Po dviejų savaičių Konievas atsakė į mūsų vizitą, ir mes jam pateikėme kario uniformoje smuikininką virtuozą. "Neapsakomai puiku!" — šaukė susižavėjęs maršalas. "A, šitas. Tai nieko ypatingo. Tai tik vienas amerikiečių eilinių kareivių"— paaiškinau.

Mes atsilygintme Konievui už pirmąjį kartą. Smuikininkas buvo Jascha Heifetz.

IMA PAVYZDĮ

Praėjusio karo metu gen. Eisenhoweris, inspektuodamas frontą, atsilankė pas prancūzų gen. Latre de Tassigny.

Gen. Eisenhoweris patenkintas pasakojo, kad prancūzų karių drausmė daro didelę įtaką net amerikiečių kariams ir šie Prancūzijoje pasidarė daug drausmingesni. Kaip tik tą akimirką, visiškai nepasibeldęs, įėjo G. I. ir, rankų iš kišenių neištraukdamas, tarė:

—Generole, galiu pasinaudoti jūsų džipu, kol jūs čia plepėsite?

Gen. Latre de Tassigny, kuris yra didelis drausmės mėgėjas, nustebęs net pakilo, kai tuo tarpu gen. Eisenhoweris ramiai tęsė toliau:

—Matote, prieš susitinkant su jūsų kariais, jis būtų net leidimo neprašęs.

Naujokas grandiniui: "Sukinys tai švarus, tiktai kojos pristatymo nėra".

Svajonių namai. Viena jaunavedžių pora įdėjo laikraštin tokį skelbimą: "Ieškome vidutinio buto; pakankamai didelio, kad jaunavedė neišeitų atgal pas motiną, ir tiek mažo, kad ucšvė mūsų nelankytų".

*

Keistas sandėlis. Londone vienam pacijentui gydytojai pašalino nuolatinius vidurių skausmus, išimdami iš jo skilvio: skutimosi peiliuką, porcelano gabalą, moteriškų plaukų sagutę, dvigubą domino plokštę, raktą, spilkutę, plunksną, du akmenis, dvi vinis, dvi sulaužyto peilio geležtes, tris degtukus ir keturis pensus.

*

Išradingas vyras. Čikagoje Mrs. Dorothy Lokes, kaip skyrybų priežastį — vyro žiaurumą, nurodė teisėjui taip, kaip ji tatai suprato. Kartą jos vyras prie durų pristatė eilę skardinių dėželių. Ir kada ji, jų nepastebėjusi, pateko į pasalas, vyras pabudo ir išplakė ją diržu, už pervėlų grįžimą namo...

*

Gana toli? Holyoke miestelyje, Mass., vietinis taxi šoferis įdėjo laikraštin tokį skelbimą: "Praneškite, kur jūs esate, tai ir viskas, ką mes norime žinoti... Mes jus nuvešime saugiai ir patogiai, kur tik jūs norėsite".

Netrukus jis gavo skubų atsakymą 22 kareivių iš Korejos. Laiške buvo parašyta: "Mes esame 16 mylių į šiaurę nuo 38 paralelės, prie pagrindinio tiekimo kelio, trečioji lapės duobė į dešinę, toliau nuo ryžių lauko, kuriame nėra perdaug vandens. Išvežk mus kuogreičiausiai..."

Kaina
_____ ct

JAUNIMO ŠOKIAI

Grojant **Balio Pakšto** kapelai, kiekvieną **šeštadienį ir sekmadienį**

TREMTINIŲ NAMUOSE

2244 WEST 23-RD PLACE, CHICAGO 8, ILL.

Tel.: Virginia 7-8711

JONAS PATAŠIUS

Žiedai, laikrodžiai, jų taisymas, kosmetika ir religiniai dalykai

307 Grand Street **Brooklyn, N. Y.**

Brooklyno Lietuviai Gydytojai

Dr. Bladas K. Vencius
Dantų Gydytojas
499 Grand Street

VALANDOS:
9—12 ryte
2—9 vakare
Penktadieniais uždaryta
Tel. Ofiso: STagg 2-0706
Namų—Jamaica 6-3834

Dr. A. Petrika
(Dantų Gydytojas)
221 So. 4th Street

VALANDOS:
9—12 ryte
1—8 vakare
Penktadieniais uždaryta
Tel. EVergreen 7-6868

Skaitykite ir platinkite "TĖVŲ KELIĄ"!

Venecuelos lietuvių mėnesinis žurnalas
Rašyti: **Revista Catolica Para Lituanos,**
Aportado 369,
CARACAS—VENEZUELA

NEPRIKLAUSOMA LIETUVA

yra bendruomeninis visų Kanados lietuvių laikraštis, nežiūrint jų politinių, religinių ir kitokių nusistatymų, todėl ypač brangina visų lietuvių talką, nes tiktai bendromis jėgomis galima pasiekti visiems rūpimų ir brangių tikslų.

NEPR. LIETUVOS kaina metams $4.—
7722 George St., Montreal 32, P. Q. Canada

DR. TADAS SAVICKAS

1390 East 31st Street
(kampas Avenue N)

VALANDOS: 1—2 popiet; 6—8 vakare ir susitarus.

Ofiso tel. ESplanade 7-1135
Buto tel. TAylor 7-8221

Winter Garden Tavern, Inc.

Su puikiu baru, restoranu ir didele sale susirinkimams, vestuvėms ir kitokiems sociališkiems pobūviams.

VYTAUTAS BELECKAS

1883 Madison Street **Brooklyn 27, N. Y.**
(Prie Forest Ave. stoties) (RIDGEWOOD)

Tel.: EV. 2-9586

VISI KVIEČIAMI ATSILANKYTI

JOSEPH VASTŪNAS

Real Estate Insurance

1008 GATES AVENUE, BROOKLYN, N. Y.

Tel.: GLenmore 5-7285

Lietuvių Radijo Draugijos PROGRAMOS

J. P. GINKUS, Direktorius

Šeštadieniais 2 val. popiet. —:— WWRL 1600 kc

GYVUOJA PER 15 METŲ

Oro bangomis transliuojami įvairūs visuomenės pranešimai, naujienos, muzika (vietinės žinios, parengimai: koncertai, šokiai, ir t. t. Vestuvės puotos, liūdni pranešimai).

495 Grand Street **Brooklyn 11, N. Y.**

Tel. EVergreen 4-7142

J. P. GINKUS AD. JEZAVITAS VALAKAS
Direktorius Muz. Dir. Pranešimų Dir.

BONIFACO BUKAUSKO

vyriškų-moteriškų drabužių valykla

LIBERTY

Gražiai, sąžiningai atliekami valymo, prosijimo ir dažymo darbai

1403 SO. 49-TH CT., CICERO 50, ILL.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

KARYS rengia

PIRMĄJĮ KONCERTĄ-BALIŲ CHICAGOJE

KONCERTAS ĮVYKS Š. M. LAPKRIČIO 11 D. (SEKMADIENĮ)

LIETUVIŲ AUDITORIJOS SALĖJE

3133-37 So. Halsted Street

Čia bus geriausia proga susitikti seniesiems ginklo ir plunksnos bičiuliams, senimui ir jaunimui, visiems lietuviams patriotams iš plačiosios Chicagos. Sekite smulkesnes informacijas spaudoje.

JOS. F. BUDRIK, Inc.

Nuoširdžiai užkviečiame visus atsilankyti į mūsų sandėlį ir apžiūrėti 1951 metų vasaros prekių išpardavimą.

Namams rakandų čia rasite visų žymiausių išdirbysčių. Pagaminame rakandus pagal užsakymus.

Naujų šeimų kūrėjai, čia sutaupys didelius nuošimčius. Parduodame urmo kainomis baldus viešbučiams, Rooming House, apartmentams. Karpetai—kilimai, klejonkos, Parlor setai, gaziniai pečiai, skalbiamos mašinos, šaldytuvai, miegamo kambario setai, valgomo kambario setai, minkšti krėslai, lempos, staleliai ir kt. reikmenys.

Rašomos mašinėlės, rašomos auksinės plunksnos, laikrodėliai, deimantai, brilijantai, aukso ir sidabro papuošalai, radios, ir televizijos aparatai. Lietuviškos plokštelės, lietuviškos gaidos.

Virš 38 metai prekyboje.

Lengvi dalinlai išmokėjimai.

JOS. F. BUDRIK, Inc.

3241 S. HALSTED ST., CHICAGO, ILL.

Tel. CAlumet 5-7237

Atidaryta pirmadienio ir ketvirtadienio vakarais. Sekmadieniais uždaryta.

PROGRESS

LIETUVIŲ BENDROVĖS

KRAUTUVĖS

PEČIAI, ŠALDYTUVAI, TELEVIZIJOS APARATAI, SKALBIAMOS MAŠINOS, BALDAI, MATRACAI, KILIMAI, LOVOS IR VAIKŲ BALDAI

Didžiausias pasirinkimas

MAŽIAUSIOS KAINOS

Lengviausi išmokėjimai. Baldai padaromi pagal užsakymą

PROGRESS

Furniture Company

3224 S. HALSTED ST. Tel. VIctory 2-4226

4183 ARCHER AVE. Tel. LAfayette 3-3171

CHICAGO, ILL.

JONAS BUDRIKAS

Jaukus lietuviškas restoranas ir valgykla, biliardas ir stalo tenisas. Įvairūs gėrimai, šalti ir šilti užkandžiai. Tremtinių mėgstamiausia vieta. Erdvi salė įvairiems parengimams.

1442 SO. 49-TH CT., CICERO 50, ILL.

TEL. TOwnhall 3-9472

Goodyear Tires - Tubes

Turime ir kitų išdirbysčių

WILLARD BATTERIES

NYLON, FIBER and PLASTIC SEAT COVERS

LENGVAIS IŠSIMOKĖJIMAIS

BALZEKAS MOTOR SALES, INC.

CHRYSLER - PLYMOUTH DEALER

4030 ARCHER AVE., CHICAGO, ILL.

Phone VIrginia 7-1515

PASIRINKIMAS IŠ 60-TIES SU VIRŠUM VARTOTŲ KARŲ

GALITE ČIA ĮSIGYTI IR NAUJĄ AUTOMOBILĮ

MILDA BUICK SALES

DAN KURAITIS, JONAS RODINAS, LON LABANAUSKAS IR ANT. BAČKYS

907 WEST 35-TH ST., CHICAGO, ILL.

TEL. LAfayette 3-2022